

Välfärd

4/2017

SCB

Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån

7 procent av barnen har
LÅG INKOMSTSTANDARD

Allt fler firar
GULDBRÖLLOP

6 procent arbetar
KORT DELTID

TEMA
EKONOMISK
UTSATTHET

Så tolkar du mått på ekonomisk utsatthet >>>

ges ut av

STATISTISKA CENTRALBYRÅN

med syfte att i lättillgänglig form presentera och analysera aktuell statistik om välfärd, arbetsmarknad, utbildning och befolkning. Tidskriften är öppen för bidrag från experter såväl inom som utanför SCB. Författarna svarar själva för åsikter som framförs.

© 2017, Statistiska centralbyrån

Citera gärna men ange källan:
SCB:s tidskrift Välfärd

REDAKTION

Anna Nyman Chefredaktör	010-479 45 94
Anna Blomén	44 39
Peter Gärdqvist	67 85
Hans Heggemann	68 10
Paula Kossack	60 05
Andreas Raneke	44 83
Regina Vilkénas	41 18
Lena Blåsjö Jansson, layout, diagram	41 61

REDAKTIONSRÅD

Petra Otterblad Olausson, ansvarig utgivare
Therese Hedlund
Mikael Schöllin
Stefan Svanström
Annica Wallerå

ADRESS

Tidskriften Välfärd
Statistiska centralbyrån
Box 24300, 104 51 Stockholm
E-post: tidskriften.valfard@scb.se
Webbplats: www.scb.se/valfard

PRENUMERATIONER

Att prenumerera på Välfärd är gratis.

Beställ e-prenumeration:

www.scb.se/valfard

Beställ prenumeration av papperstidning:

prenumeration.valfard@scb.se

Frågor om prenumeration:

010-479 65 51

Omslagsfoto: Unsplash, Ilya Yakover

Medlem i

**SVERIGES
TIDSKRIFT**

ISSN 1654-1502 (Online)

ISSN 1651-6710 (Print)

URN:NBN:SE:SCB-2017-A05T11704_pdf

Ätta.45 Tryckeri, november 2017

Hur mäter vi ekonomisk utsatthet?

Ekonomisk utsatthet är en fråga som berör och engagerar många människor och statistik som beskriver detta är därför ständigt aktuell. Men i media kan vi hitta många olika uppgifter om hur stor del av befolkningen som har en ekonomiskt utsatt situation och det är inte alltid lätt att förstå hur utvecklingen ser ut. Delvis beror det på att det finns flera sätt att definiera vad som är en ekonomiskt utsatt situation och att de olika sätten att mäta ger väldigt olika resultat. Därför tar vi i detta nummer av Välfärd ett brett grepp om den statistik SCB har och som handlar om olika aspekter av ekonomisk utsatthet.

I VÅR STATISTIKSKOLA går vi igenom de olika mått som SCB använder och vad de innebär. Vissa av måtten är anpassade för svenska förhållanden medan andra är tänkta att användas för internationella jämförelser. I tre andra artiklar använder vi några av dessa mått för att beskriva hur vanligt det är med ekonomisk utsatthet i olika delar av befolkningen – bland barn, äldre och utrikes födda. Fokus ligger på situationen i Sverige, men vi gör också utblickar i Europa. Förhoppningsvis får du som läser både en bättre bild av vad de olika måtten på ekonomisk utsatthet innebär och hur de ekonomiska villkoren ser ut för olika delar av befolkningen idag.

anna.nyman@scb.se

SUCCÉN FORTSÄTTER – JULKALENDERN ÄR TILLBAKA!

Iklädd en ny form, men med samma fokus på att kommunicera vår statistik, är andra upplagan av den uppskattade julkalendern igång.

Gör som 50 000 andra – följ SCB:s julkalender på Instagram (statistiska_centralbyran_scb) eller på Facebook (@statistiskacentralbyranscb).

GOD JUL KÄRA LÄSARE!

Följ med!

Årets julkalender finns på Instagram
och Facebook med start 1/12

SCB

9 875 kronor i månaden var den genomsnittliga hyran för en nybyggd hyreslägenhet på tre rum och kök år 2016.

INNEHÅLL

5 Statistikkolan:
Att mäta fattigdom

8 **145 000 barn i Sverige har låg inkomststandard**
Vanligast bland barn som bott kort tid i Sverige

10 **Låg ekonomisk standard vanligt för äldre kvinnor**
Gäller fyra av tio 80-åringar

Intervju:
12 **Varför jobbar SCB med statistik om ekonomisk utsatthet?**

13 **Vanligare med låg ekonomisk standard bland utrikes födda**
Längre vistelsetid minskar risken

” 2,5 gånger vanligare att utrikes födda har låg ekonomisk standard.

18 **Allt fler guldbryllöpar**
22 000 par kunde fira 50-årig bröllopsdag 2016

20 **Så blev vi 8 miljoner fler än 1750**
Svensk befolkningsstatistik visar på ett internationellt mönster

23 **Många förbättrar betyg i engelska till årskurs 9**
6 av 10 med icke godkänt betyg i årskurs 6 godkända i årskurs 9

26 **Hur försörjer sig unga utan gymnasieutbildning?**
Förvärvsarbete huvudsaklig inkomstkälla för fyra av tio

28 **Vanligast att unga och äldre jobbar få timmar**
6 procent jobbar mindre än 20 timmar per vecka

30 **NOTISER**

Baksidan:

Låg ekonomisk standard ovanligt bland äldre i Danderyd och Vellinge

Publikationer från SCB

□ Läget på arbetsmarknaden – idag och år 2035

I två nya rapporter beskrivs arbetsmarknadsläget idag och i framtiden för olika utbildningsgrupper. **Arbetskraftsbarometern** visar dagens arbetsmarknadsläge och resultaten bygger på svaren på en enkät till ett urval av arbetsgivare. **Trender och prognoser** presenterar beräkningar över tillgång och efterfrågan på arbetskraft för olika utbildningsgrupper med siktet ställt på 2035.

Arbetskraftsbarometern visar att det i dagsläget råder brist på arbetssökande inom allt fler utbildningsgrupper. Det råder fortsatt brist på utbildade inom hälso- och sjukvårdsområdet, framför allt på sjuksköterskor. Resultat från **Trender och prognoser** visar att det även framöver väntas bli brist på flera utbildningsgrupper inom hälso- och sjukvården. Bland annat riskerar dagens brist på specialistutbildade sjuksköterskor att tillta på sikt. Antalsmässigt väntas bristen på sikt bli störst på gymnasialt vård- och omsorgsutbildade.

Arbetsgivarna rapporterar i dagsläget stor brist inom många lärargrupper, såsom grundskollärare, speciallärare och specialpedagoger samt fritidspedagoger och förskollärare. Prognoserna visar på fortsatt brist inom flera kategorier av lärarutbildade.

Även för utbildningar på gymnasienivå har arbetsgivarna i dagsläget svårt att rekrytera. I tolv av tretton undersökta utbildningsgrupper på gymnasienivå rapporterar arbetsgivarna brist på arbetssökande. Bristen är störst på nyutexaminerade med fordons-, naturbruks- och transportutbildning. Prognoserna visar risk för ett växande underskott på personer med yrkesförberedande gymnasial utbildning inom området teknik och tillverkning. Bristen beräknas bli störst på gymnasieingenjörer och industriutbildade.

Läs mer i rapporterna Arbetskraftsbarometern 2017 och Trender och prognoser 2017

□ Tid mellan barnen

Under de senaste årtiondena har kvinnor och män fått sitt första barn i allt äldre åldrar. Innebär senareläggningen av barnafödandet att föräldrar får barn allt tätare för att hinna med att få mer än ett barn?

I en ny rapport undersöks hur lång tid föräldrar väntar med att få ett barn till efter sitt första eller andra barn. I rapporten beskrivs utvecklingen från 1970 fram till i dag.

Tiden mellan första och andra barnet var längst bland kvinnor som fick sitt första barn år 1974–75, då dröjde det 46 månader innan hälften av mammorna fått ett andra barn. Kortast var tiden bland kvinnor som fick sitt första barn år 1988–90, omkring 32 månader. Under 1990-talet var tiden mellan barnen något längre vilket kan hänga samman med lågkonjunkturen som medförde att speciellt yngre kvinnor och män fick svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. Allt fler började studera och sköt barnafödandet på framtiden. Sedan början på 2000-talet väntar mammor ungefär 36 månader med att få ett andra barn.

Läs mer i rapporten Tid mellan barnen – hur lång tid väntar föräldrar innan de får sitt andra barn?

□ Ökning av kostnaderna inom grundskolan

De totala kostnaderna för utbildningsväsendet ökade med 17 procent under perioden 2012–2016.

Förskolan ökade kostnaderna med 19 procent under 2012–2016 och antalet inskrivna barn med 4 procent. Under perioden ökade kostnaderna för grundskolan med 28 procent och antalet elever ökade med 12 procent. Kostnaderna för gymnasieskolan ökade med 6 procent jämfört med 2012 medan antalet gymnasieelever minskade med 7 procent. Kostnaderna för utbildning på grundnivå och avancerad nivå inom universitet/högskola har ökat med 8 procent sedan 2012. Antalet helårsstudenter minskade med 4 procent.

I genomsnitt utgjorde utbildningskostnaderna 5,2 procent av BNP i OECD-länderna. Storbritanniens utbildningskostnader var högst, med 6,7 procent av BNP. Sverige låg på sextonde plats, med 5,4 procent. Lägsta utbildningskostnaderna, i procent av BNP, hade Luxemburg med 3,5 procent.

Läs mer i det statistiska meddelandet Kostnader för utbildningsväsendet 2012–2016

Alla publikationer kan laddas ner som pdf:er från www.scb.se. Vissa av dem kan du även beställa tryckta.

Att mäta fattigdom

Vi kan ofta ta del av uppgifter om det som man i media kallar barnfattigdom och fattigpensionärer. Därför kan man tro att det är ganska enkelt att svara på frågan hur många det är som är fattiga i Sverige. Men faktum är att det inte finns några givna kriterier en person ska uppfylla för att betraktas som fattig, eller någon entydig definition av hur fattigdom och ekonomisk utsatthet ska mätas.

Fattigdom brukar beskrivas som avsaknad av resurser som medför att man inte har den levnadsnivå som anses vara allmänt accepterad i samhället. Man använder ibland begrepp som

utanförskap eller social exkludering. I dagligt tal avses dock oftast ekonomisk fattigdom, alltså låga inkomster och små ekonomiska tillgångar. Historiskt fanns länge ett fokus på extrema och akuta fattigdomstillstånd som hunger, dåliga bostäder och dålig hälsa. Att vara fattig innebar att inte ha råd med det allra nödvändigaste som mat, kläder och boende. Ett exempel på den här typen av absolut fattigdomsmått finns i FN:s mål om att avskaffa den extrema fattigdomen där personer med en inkomst lägre än 1,90 dollar per dag definieras som fattiga. Med det här måttet har fattigdomen i världen minskat markant sedan millennieskiftet. I dag beräknas färre än 800 miljoner människor i världen vara fattiga enligt denna definition jämfört med 1,7 miljarder människor 1999.

I Sverige fyller dock detta mått ingen funktion eftersom i princip alla har inkomster som överstiger den globala fattigdomsgränsen. I den här artikeln beskriver vi de sätt att mäta ekonomisk utsatthet som används i Sverige och EU idag.

MATERIELL FATTIGDOM mäts av EU, och fokus för detta mått är om man har råd med en viss levnadsstandard. Detta mäts genom att undersöka om personer kan betala oförutsedda utgifter, har råd med en veckas semester per år, har råd med en måltid med kött, kyckling eller fisk eller motsvarande vegetariskt alternativ varannan dag, har tillräcklig uppvärmning av bostaden, har råd med kapitalvaror som tvättmaskin, färg-TV, telefon och bil samt kan amortera på skulder. En individ eller ett hushåll anses vara

i allvarlig materiell fattigdom om man inte har råd med minst fyra av de nio posterna. Indikatoren skiljer mellan individer som inte har råd med en viss vara eller tjänst och de som av andra skäl inte har denna vara eller tjänst, till exempel för att de inte vill eller inte behöver det. I Sverige är det knappt 1 procent av befolkningen som anses leva i allvarlig materiell fattigdom enligt den här definitionen. Detta kan jämföras med ett genomsnitt på 8 procent i EU. I Bulgarien och Rumänien lever omkring tre av tio personer i allvarlig materiell fattigdom.

LÅG INKOMSTSTANDARD, som är ett absolut mått, används i Sverige för att klassa hushåll med låga inkomster. Måttet beskriver hur väl hushållets inkomster räcker för att betala nödvändiga omkostnader som boende, hemförsäkring, barnomsorg, lokala resor och så vidare. Låg inkomststandard innebär att inkomsterna inte räcker för att betala för dessa levnadsomkostnader. I Sverige är det 6 procent av befolkningen som har låg inkomststandard.

I LÄNDER MED HÖG LEVNADSSTANDARD är det vanligt att använda relativa mått för att beskriva människors ekonomiska situation, ekonomisk standard definieras då i relation till omgivningen och resten av samhället. Att ha låg inkomst ses som en ofrivillig avvikelse från den allmänna livsstilen.

Låg ekonomisk standard kallas i Sverige det internationellt vedertagna relativa inkomstmått som visar hur många som lever i hushåll med en disponibel inkomst som understiger 60 procent av medianinkomsten i landet. EU kallar samma mått för *at risk of poverty* (i risk för fattigdom). Att ha låg ekonomisk standard är således nödvändigtvis inte detsamma som att

vara fattig. Det här relativa inkomstmättet används dock ofta av olika aktörer både i Sverige och övriga EU för att beskriva andelen fattiga i befolkningen till exempel bland barn eller pensionärer.

En fördel med mättet låg ekonomisk standard är att det underlättar jämförelser mellan länder och över tid. En nackdel är att det inte säger särskilt mycket om levnadsförhållandena i landet. Enligt EU:s beräkningar har 16 procent av befolkningen i Sverige låg ekonomisk standard, jämfört med 17 procent av befolkningen i EU. Men det är en helt annan sak att ligga strax under gränsen i Sverige än i exempelvis Bulgarien eller Rumänien där levnadsnivån är betydligt lägre. EU:s mätning skiljer sig dock i vissa delar från den interna svenska undersökningen som visar att knappt 15 procent har låg ekonomisk standard.

En annan nackdel är att mättet inte tar hänsyn till tillgångar eller skulder. Ett hushåll behöver inte ha en ekonomiskt utsatt situation även om det har låg ekonomisk standard. Man kan till exempel ha tillgångar att leva av som innebär att man klarar sig bra med liten inkomst. Tillgångarna kan till och med vara orsaken till att man väljer att ha låg inkomst. Å andra sidan kan hushåll som inte hamnar under gränsen ändå ha en ekonomiskt utsatt situation, exempelvis på grund av stora skulder. Efter 2007 saknas statistik över tillgångar och skulder på hushållsnivå i Sverige, varför man inte kan hänsyn till detta i undersökningar av ekonomisk standard. Anledningen är att sådana uppgifter inte längre samlas in av Skatteverket sedan förmögenhetsskatten avskaffades.

DET FINNS OCKSÅ MÅTT där man ser till andra aspekter än enbart inkomst för att kunna mäta och sätta in åtgärder för att bekämpa fattigdom. EU har tagit fram ett aggregerat mått där man tar med tre olika aspekter. Dessa tre aspekter är det relativa inkomstmättet och mättet på allvarlig materiell fattigdom som beskrivits ovan samt ett mått på deltagande på arbetsmarknaden som tar fasta på vilka personer som hör till hushåll där de som är i arbetsför ålder har arbetat mindre än 20 procent av möjlig arbetstid. Det här aggregerade mättet kallar man *risk för fattigdom eller social utestängning*. För att uppfylla kravet på att leva i risk för fattigdom eller social utestängning räcker det att uppfylla ett av de tre kriterierna. Det EU mäter är således inte hur många personer som faktiskt är fattiga, utan hur många som befinner sig i en situation som innebär risk för fattigdom och social utestängning. Med det här mättet anses drygt 18 procent av befolkningen i Sverige, eller 1,8 miljoner, vara i risk för fattigdom eller social utestängning. Motsvarande siffror för hela EU är drygt 23 procent eller 118 miljoner invånare.

ATT MÄTA EKONOMISK UTSATTHET kan alltså göras på flera olika sätt. Vilket mått man ska välja beror vad man vill veta. Är det hur många som inte har råd med det nödvändigaste, eller hur man har det i förhållande till andra? Oavsett vilket mått man använder är det viktigt att komma ihåg att låga inkomster, eller att inte ha vissa saker, inte nödvändigtvis behöver innebära att man är fattig. □

” I länder med hög levnadsstandard är det vanligt att använda relativa mått för att beskriva människors ekonomiska situation.

OLIKA SÄTT ATT MÄTA FATTIGDOM OCH EKONOMISK UTSATTHET

Mått	Definition	Andel i Sverige	Antal
Allvarlig materiell fattigdom	<p>Inte ha råd med minst fyra av nio följande poster:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▣ betala oförutsedda utgifter ▣ en veckas semester per år ▣ måltid med kött, kyckling, fisk eller motsvarande varannan dag ▣ tillräcklig uppvärmning av bostaden ▣ tvättmaskin ▣ färg-TV ▣ telefon ▣ bil ▣ amortera på skulder 	0,8 %	80 000
Låg inkomststandard	<p>Hushållets disponibla inkomst räcker inte för att betala nödvändiga levnadskostnader:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▣ baskonsumtion enligt riksnormen är försörjningsstöd (livsmedel, kläder, fritid) ▣ boende ▣ hushållsel ▣ hemförsäkring ▣ barnomsorg ▣ lokala resor ▣ fack- och A-kasseavgift 	6,0 %	570 000
Låg ekonomisk standard	Hushållets disponibla inkomst per konsumtionsenhet ligger under 60 procent av medianvärdet för alla personer i landet.	14,8 %	1 400 000
Risk för fattigdom eller social utestängning	<p>Minst ett av kriterierna uppfylla:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▣ vara i allvarlig materiell fattigdom (se ovan) ▣ ha låg ekonomisk standard (se ovan) ▣ hushållets personer i arbetsför ålder arbetar mindre än 20 procent av möjlig arbetstid 	18,3 %	1 800 000

FAKTA

LÅG INKOMSTSTANDARD innebär att inkomsterna inte räcker till de nödvändigaste utgifterna. För exempelvis en familj som består av två vuxna med två barn, 5 och 12 år, innebär låg inkomststandard en disponibel inkomst under 20 700 kronor per månad, räknat för år 2015. För en ensamstående förälder med två barn gick gränsen vid 16 800 kronor. Exemplet avser en familj boende i en kommun med fler än 75 000 invånare som inte tillhör Stor-Stockholm eller Stor-Göteborg.

LÅG EKONOMISK STANDARD avser en ekonomisk standard som är lägre än 60 procent av medianvärdet för samtliga personer. För en familj som består av två vuxna med två barn innebär låg ekonomisk standard en disponibel inkomst under 29 100 kronor per månad, räknat för år 2015. För en ensamstående förälder med två barn gick gränsen vid 23 100 kronor.

Hans Heggemann

arbetar med ekonomisk välfärdsstatistik på SCB
010-479 68 10
hans.heggemann@scb.se

Thomas Helgeson

arbetar med Undersökningarna av levnadsförhållanden på SCB
010-479 44 34
thomas.helgeson@scb.se

KONSUMTIONSENHET För att göra jämförelser av disponibel inkomst mellan olika typer av hushåll används ett system som tar hänsyn till hushållets sammansättning. Den disponibla inkomsten divideras med det antal konsumtionsenheter (k.e) hushållet består av.

SVENSK KONSUMTIONSENHETSSKALA

Ensamboende	1,00 k.e
Sammanboende par	1,51 k.e
Ytterligare vuxen	0,60 k.e
Första barnet 0–19 år	0,52 k.e
Andra och påföljande barn 0–19 år	0,42 k.e

EXEMPEL

Ett sammanboende par med två barn har en disponibel inkomst på 490 000 kronor. Hushållet består av $1,51 + 0,52 + 0,42 = 2,45$ konsumtionsenheter. Hushållets disponibla inkomst per konsumtionsenhet blir då $490\ 000\ \text{kronor} / 2,45\ \text{konsumtionsenheter} = 200\ 000\ \text{kronor per konsumtionsenhet}$. Det innebär att hushållet har samma ekonomiska standard som en ensamboende person med en disponibel inkomst på 200 000 kronor.

145 000 barn i Sverige har låg inkomststandard

Av alla barn i Sverige bor 7 procent i en familj med låg inkomststandard, vilket betyder att inkomsterna inte räcker till för de nödvändigaste levnadsomkostnaderna. Andelen är högre bland utrikes födda barn, särskilt bland dem som bott en kort tid i Sverige.

25 %

av utrikes födda barn har låg inkomststandard

Foto: Unsplash, Annie Spratt

Det finns flera olika sätt att beskriva de ekonomiska villkoren för barnfamiljer. I SCB:s Barn- och familjestatistik används två olika mått, ett som beskriver en familjs inkomster jämfört med inkomsterna för alla landets hushåll och ett fast mått på inkomststandard som inte påverkas av inkomstnivån i den övriga befolkningen. I den här artikeln fokuserar vi på det absoluta måttet på barnfamiljernas ekonomi, inkomststandard. Måttet beskriver hur väl en familjs inkomster täcker de nödvändigaste levnadsomkostnaderna.

År 2015 hade 7 procent av de hemmaboende barnen under 18 år låg inkomststandard, vilket innebär att inkomsterna inte räcker till att betala de nödvändigaste levnadsomkostnaderna. Hälften av alla barn hade hög inkomststandard, vilket innebär att inkomsterna skulle räcka för att betala

de nödvändigaste levnadsomkostnaderna för ytterligare en lika stor familj. Resterande 42 procent av barnen låg emellan dessa två grupper.

DET ÄR ALLTSÅ 7 PROCENT AV BARNEN, eller 145 000 barn i Sverige, som bor i familjer där inkomsterna inte räcker till de nödvändigaste utgifterna. När vi tittar på vilka slags inkomster familjerna har är arbetsinkomsterna låga för dessa familjer jämfört med familjer med högre inkomststandard. För barn i familjer med låg inkomststandard var medianvärdet för arbetsinkomst för två sammanboende föräldrar knappt 100 000 kronor jämfört med nästan 700 000 kronor för barn i familjer med medel eller hög inkomststandard. Av barn i familjer med låg inkomststandard bor vart tredje i en familj som fått ekonomiskt bistånd under året.

Det är stora skillnader mellan olika grupper i befolkningen när det gäller hur vanligt det är med låg inkomststandard. Det är vanligare exempelvis bland yngre barn, barn med ensamstående föräldrar och då särskilt med en ensamstående mamma, bland barn med två eller fler hemmaboende syskon, bland barn vars föräldrar har högst gymnasieutbildning samt bland barn som är utrikes födda eller som har två utrikes födda föräldrar.

AV UTRIKES FÖDDA BARN har 25 procent låg inkomststandard. Inom denna grupp är det skillnad mellan barn som varit i Sverige en längre eller kortare tid. Vart tredje barn som bott i Sverige ett år har låg inkomststandard jämfört med vart fjärde barn som bott i landet fyra eller fem år. Andelen är lägre för barn som varit i Sverige en längre tid.

LÅG INKOMSTSTANDARD VANLIGAST FÖR BARN MED UTLÄNDSK BAKGRUND

Andel hemmaboende barn 0–17 år med låg inkomststandard, år 2015. Procent

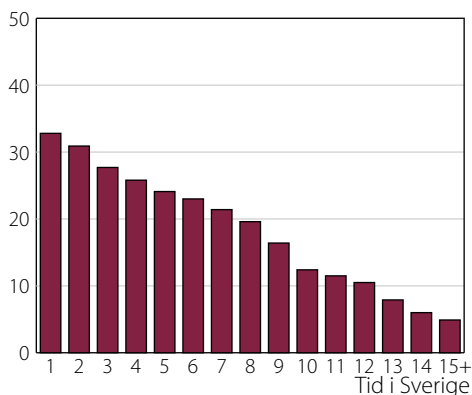
Totalt	7
Flickor	7
Pojkar	7
0–5 år	10
6–12 år	7
13–17 år	6
Sammanboende föräldrar	5
Ensamstående mor	19
Ensamstående far	10
Inga hemmaboende syskon	8
1 hemmaboende syskon	5
2 eller fler hemmaboende syskon	11
Förälder/föräldrar med högst gymnasial utbildning	11
Minst 1 förälder med eftergymnasial utbildning	5
Inrikes född med 2 inrikes födda föräldrar	3
Inrikes född med 1 inrikes och 1 utrikes född förälder	9
Inrikes född med 2 utrikes födda föräldrar	20
Utrikes född	25

Barns ålder, familjeförhållanden och födelseland spelar roll för risken att tillhöra ett hushåll med låg inkomststandard, det vill säga att ha inkomster som inte räcker till för de nödvändigaste levnadsomkostnaderna.

För utrikes födda barn jämför vi även hur vanligt det är med låg inkomststandard för barn födda i de tio vanligaste födelseländerna i Sverige. Andelen med låg inkomststandard varierar mellan 8 och 41 procent för barn födda i dessa tio länder. Barn födda i Somalia har i störst utsträckning låg inkomststandard, det gäller 41 procent av dessa barn. De följs av barn födda i Irak och Syrien, där 30 procent har låg inkomststandard. För barn födda i Somalia, Syrien och Afghanistan har mer än sju av tio bott i Sverige högst fyra år. En vanlig orsak till att familjen har låga inkomster är att föräldrarna ännu inte är etablerade på arbetsmarknaden. För barn födda i Irak är det en lägre andel som bott i Sverige mindre än fem år, i denna grupp är det vanligast att ha bott i landet 5–9 år. Av de vanligaste födelseländerna är barn födda

... FÖR BARN SOM BOTT KORT TID I SVERIGE

Andel utrikes födda hemmaboende barn 0–17 år med låg inkomststandard efter tid i Sverige, år 2015. Procent

Att ha låg inkomststandard är vanligare ju kortare tid man varit i Sverige. För utrikes födda barn som bott i Sverige minst 15 år är andelen nästan lika låg som för inrikes födda barn.

Arbetsinkomsterna är låga för dessa familjer jämfört med familjer med högre inkomststandard.

i Kina de som i minst utsträckning har låg inkomststandard. En stor del av dessa barn, nära två tredjedelar, är adopterade och de flesta av dem har föräldrar födda i Sverige.

Petter Lundberg
arbetar med ekonomisk välfärdsstatistik på SCB
010-479 60 15
petter.lundberg@scb.se

Anna Nyman
arbetar med barn- och familjestatistik på SCB
010-479 45 94
anna.nyman@scb.se

... FÖR BARN FÖDDA I SOMALIA

Andel utrikes födda hemmaboende barn 0–17 år med låg inkomststandard, år 2015. Barn födda i de tio vanligaste födelseländerna i Sverige. Procent

Somalia	41
Irak	30
Syrien	30
Afghanistan	26
Norge	21
Thailand	19
Polen	17
Tyskland	15
Storbritannien/Nordirland	14
Kina	8

För barn födda i Norge är det vanligt att föräldrarna har arbetsinkomster från Norge som saknas i svenska register. År 2014 hade 35 procent av barn födda i Norge med låg inkomststandard minst en förälder som arbetspendlade till Norge.

FAKTA

Artikeln bygger på SCB:s Barn- och familjestatistik och resultaten gäller hemmaboende barn under 18 år. Hushåll där ingen vuxen varit folkbokförd i Sverige under hela året eller där registrerad inkomst saknas ingår inte i redovisningen. Uppgifter om inkomst hämtas från Inkomst- och taxeringsregistret, det medför att arbetsinkomster för personer boende i Sverige som arbetspendlar till grannländer till stor del saknas.

Statistiken bygger på folkbokföring. Barn vars föräldrar inte bor tillsammans räknas till den förälder där de är folkbokförda (även om de kan bo en del av tiden hos sin andra förälder). Vistelsetid i Sverige för utrikes födda barn räknas från att de blev folkbokförda i landet.

Låg inkomststandard har ett hushåll där den disponibla inkomsten är lägre än hushållets baskonsumtion (riksnorm för försörjningsstöd, schabloniserad boendeutgift, hushållsel, barnomsorgsutgift, lokala resor, fack- och A-kasseavgift samt hemförsäkring).

För att en familj med två vuxna och två barn (5 och 12 år) år 2015 skulle ha låg inkomststandard skulle de ha en disponibel inkomst per månad under 20 700 kr. För en vuxen med två barn gick gränsen vid 16 800 kr. Exemplet avser en familj boende i en kommun med fler än 75 000 invånare som inte tillhör Stor-Stockholm eller Stor-Göteborg.

SCB:s barn- och familjestatistik hittar du via www.scb.se/le0102

Låg ekonomisk standard vanligt för äldre kvinnor

Var tredje ensamstående kvinna och var fjärde ensamstående man 65 år och äldre har låg ekonomisk standard. Pensionens storlek grundas på de inkomster man haft under sitt yrkesliv, och hur mycket man arbetar och vilken lön man har får därför betydelse för vilken inkomst man har som pensionär.

Nära 16 procent av befolkningen 65 år och äldre har låg ekonomisk standard, det vill säga en inkomst som är lägre än 60 procent av medianinkomsten i landet. Personer som är sammanboende har i mindre utsträckning än ensamstående låg ekonomisk standard, 6 procent av alla sammanboende 65 år och äldre har låg ekonomisk standard. För sammanboende finns i princip inga skillnader mellan kvinnor och män, då de flesta sammanboende par består av en kvinna och en man och deras inkomster räknas samman till hushållets ekonomiska standard. I denna artikel fokuserar vi därför på ensamstående kvinnor och män 65 år och äldre.

AV ALLA ENSAMSTÅENDE 65 år och äldre har 34 procent av kvinnorna och 24 procent av männen låg ekonomisk standard. Andelen är som lägst de första åren efter 65-årsdagen. För många är pensionen högre under denna period, då det är vanligt att ha en tjänstepension som betalas ut under de första fem åren som pensionär. Under dessa år tar många också ut de pengar de pensionssparat och det är relativt vanligt att fortfarande ha arbetsinkomster. Ungefär var tredje ensamstående person har löneinkomst vid 67 års ålder.

Andelen med låg ekonomisk standard är högre i äldre åldrar, det gäller särskilt för kvinnor. Av 70-åringar har 27 procent av ensamstående kvinnor och 23 procent av ensamstående män låg ekonomisk standard. Motsvarande andelar vid 80 års ålder är 37 procent för kvinnor och 23 procent för män och vid 90 års ålder 44 procent för kvinnor och 29 procent för män. Det är också betydligt fler kvinnor än män i dessa åldrar som är ensamstående, tre av fyra ensamstående över 80 år är kvinnor.

44 %

av ensamstående 90-åriga kvinnor har låg ekonomisk standard.

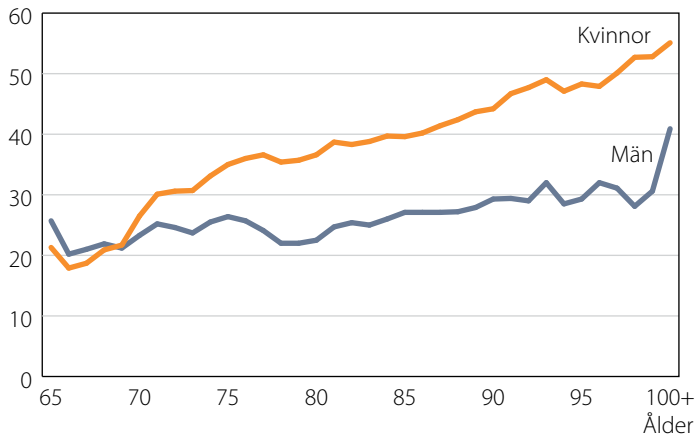
Det är alltså vanligare att ensamstående äldre kvinnor har låg ekonomisk standard än att män i samma ålder har det. I åldrarna över 65 år kommer den största delen av inkomsterna från pension, och pensionen grundas på de inkomster man haft under sitt yrkesliv.

NÄR DE KVINNOR OCH MÄN som idag är pensionärer var unga såg arbetsmarknaden annorlunda ut än idag. I början av 1970-talet stod cirka 40 procent av kvinnorna i åldrarna 20–64 år utanför arbetskraften. För män var andelen ungefär 10 procent. Under hela 1970- och 1980-talen ökade antalet personer på arbetsmarknaden och det var främst kvinnor som stod för ökningen. I slutet på 1980-talet hade andelen kvinnor utanför arbetskraften minskat till 15 procent. Under 1990-talet och 2000-talet ökade andelen som stod utanför arbetskraften bland både kvinnor och män för att åter sjunka under 2010-talet.

När kvinnorna ökade sitt arbetskraftsdeltagande var det främst deltidsarbetet som ökade. Av alla sysselsatta kvinnor år 1987 arbetade 45 procent deltid, jämfört med ungefär 6 procent av de sysselsatta männen. Arbetsmarknaden var i större utsträckning än nu tudelad, kvinnor arbetade i kvinnodominerade yrken och män i mansdominerade yrken. Lönerna var oftast högre för män än för kvinnor. Kvinnor tog också ut det mesta av föräldrapenningdagarna, 94 procent under 1985. Resultatet blev en lägre sammanräknad förvärvsinkomst för kvinnor än för män som senare även genererade en lägre pension för kvinnor, vilket vi idag kan se i form av en högre andel kvinnor som har låg ekonomisk standard.

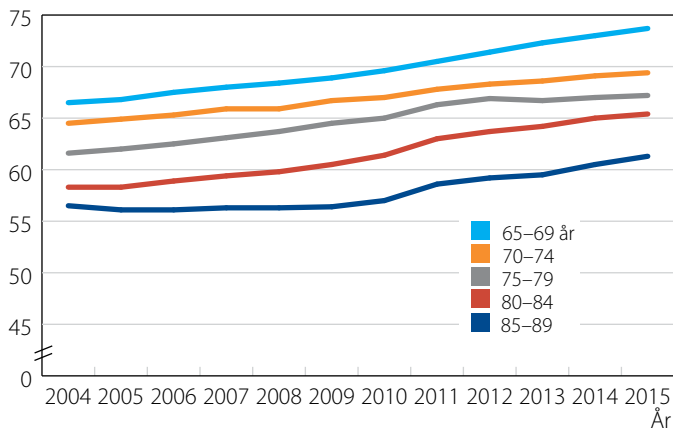
LÅG EKONOMISK STANDARD VANLIGT BLAND ÄLDRE ENSAMSTÅENDE KVINNOR

Andel ensamstående personer 65 år och äldre med låg ekonomisk standard, efter ålder. År 2015, procent

SKILLNADEN MELLAN KVINNORS OCH MÄNS PENSIONER MINSKAR

Kvinnors pension i procent av mäns pension, efter ålder, år 2004–2015

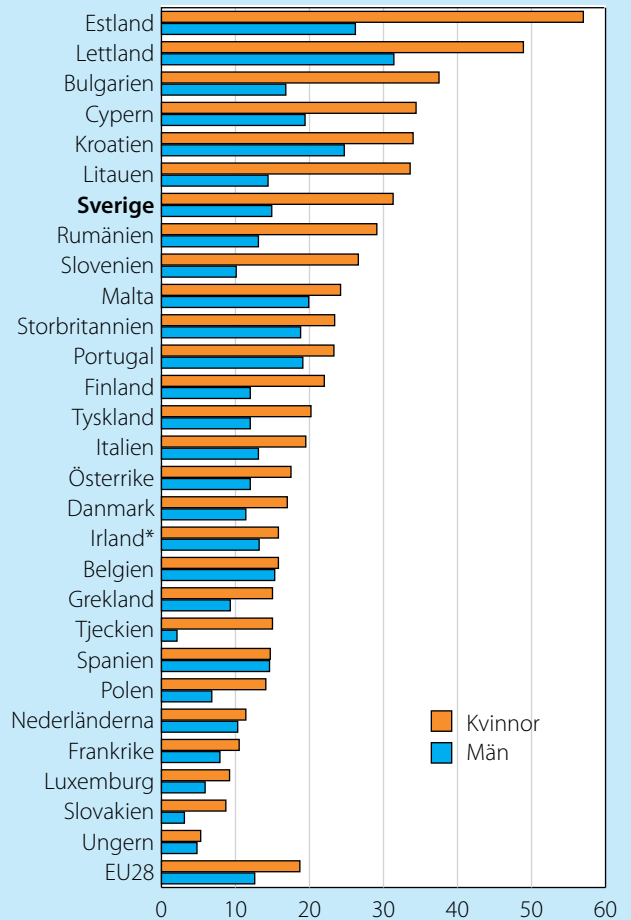

JÄMFÖRT MED 1970-TALET är det en lägre andel kvinnor som står utanför arbetskraften idag och bland sysselsatta kvinnor är det en högre andel som arbetar heltid. Men fortfarande arbetar en högre andel av kvinnor än män deltid, 29 procent jämfört med 11 procent. Kvinnor tar fortfarande ut merparten, 73 procent, av föräldrapenningdagarna även om andelen dagar som tas ut av män har ökat. Kvinnor har även lägre lön än män, 88 procent av mäns lön, vilket främst beror på att kvinnor och män fortfarande arbetar i olika yrken. Det innebär att kvinnor även idag har en lägre sammanräknad förvärvsinkomst än män, vilket påverkar pensionen den dag de lämnar arbetslivet.

Utvecklingen på arbetsmarknaden har gjort att skillnaden mellan kvinnors och mäns pensioner minskat under senare år. Hur det kommer att se ut när dagens arbetstagare går i pension återstår att se, och det hänger samman både med hur situationen på arbetsmarknaden utvecklas framöver och eventuella förändringar i pensionssystemet.

VANLIGARE MED LÅG EKONOMISK STANDARD FÖR KVINNOR ÄN MÄN I EU

Andel personer 75 år och äldre med låg ekonomisk standard i EU:s medlemsländer. År 2016, procent

*Värdet för Irland avser år 2015.

Att kvinnor i större utsträckning än män har låg ekonomisk standard är inte unikt för Sverige. Bland personer 75 år och äldre i EU:s 28 medlemsländer finns en skillnad både mellan länder och mellan könen när det gäller att ha låg ekonomisk standard. I genomsnitt för hela EU har 19 procent av kvinnorna och 13 procent av männen 75 år och äldre låg ekonomisk standard.

Lena Bernhardt

arbetar med jämställdhetsstatistik på SCB
010-479 65 27
lena.bernhardt@scb.se

FAKTA

Artikeln bygger på flera olika statistikällor. Uppgifter om personer i Sverige som har låg ekonomisk standard hämtas från undersökningen Inkomster och skatter, uppgifter om sysselsättning kommer från Arbetskraftsundersökningarna och statistiken om låg ekonomisk standard i EU hämtas från EU:s levnadsnivåundersökning SILC. Statistik om föräldrapenning kommer från Försäkringskassan.

Varför jobbar SCB med statistik om ekonomisk utsatthet?

Johan Lindberg är statistiker och arbetar med att ta fram SCB:s statistik om inkomster och skatter för individer och hushåll. Genom att bearbeta dessa data tar man fram olika välfärdsått som används för att följa hur risk för fattigdom och ekonomisk utsatthet utvecklas i Sverige.

VARFÖR MÄTER SCB RISK FÖR FATTIGDOM OCH EKONOMISK UTSATTHET?

– Statistiken vi tar fram används till exempel av regeringen, olika departement och myndigheter. De använder den för att följa den ekonomiska utvecklingen för olika grupper och för att utvärdera hur olika åtgärder slår. Den används också för internationella jämförelser.

Andra som är intresserade är kommuner och olika intresseorganisationer. Och intresset är också stort bland journalister och i den offentliga debatten.

VEM BESTÄMMER ÖVER HUR VÄLFÄRDSMÅTTEN SKA UTFORMAS?

– Ofta har de olika måtten vuxit fram över tid för att någon gång bli en gemensam standard. Men till viss del handlar det om godtyckligt satta gränser. Att man ska mäta hur många som har en disponibel inkomst under 60 procent av medianinkomsten snarare än 50 procent var inte självklart, men idag är det en indikator som EU använder och då blir det en standard.

Låg ekonomisk standard är det mest spridda måttet. Bland annat använder regeringen det i ett nyligen framtaget ramverk för att mäta välbstånd, och som ska komplettera BNP-mätningarna. Det används även av EU:s statistikmyndighet Eurostat och av den ekonomiska samarbetsorganisationen OECD.

VARFÖR FINNS DET FLERA OLIKA MÅTT FÖR ATT BELYSA RISK FÖR FATTIGDOM OCH EKONOMISK UTSATTHET?

– Att man mäter olika saker beror till viss del på att det är svårt att fånga upp alla som

Johan Lindberg. Foto: Mats Rönnbacka.

påverkas av att ha begränsade ekonomiska resurser i ett enda mått. Det finns sociala dimensioner när brist på pengar riskerar att leda till att man hamnar utanför den sociala gemenskapen. EU:s mått *risk för fattigdom eller social utestängning* inkluderar även aspekter av materiell standard såsom avsaknad av vissa kapitalvaror eller möjligheten att kunna betala oförutsedda utgifter, och har även en koppling till arbetsmarknaden.

VAD SKA MAN TÄNKA PÅ NÄR MAN VILL UNDERSÖKA VÄLFÄRDEN MED STATISTIK?

Det viktigaste är att precisera vilket mått man diskuterar, och i vilket sammanhang. Man ska inte bara välja rätt mått utan även

kunna använda måttet på rätt sätt, då olika mått har olika begränsningar.

Samma mått kan skilja sig åt beroende på vilken undersökning det är baserat på och om det är anpassat för nationella studier eller internationella jämförelser. Det är även bra att sätta sig in i de avgränsningar som görs när statistiken tas fram och vilka eventuella brister som kan tänkas påverka statistiken.

Jag tror dock att de flesta som använder vår statistik har god förståelse för hur de kan använda den.

Anna Blomén

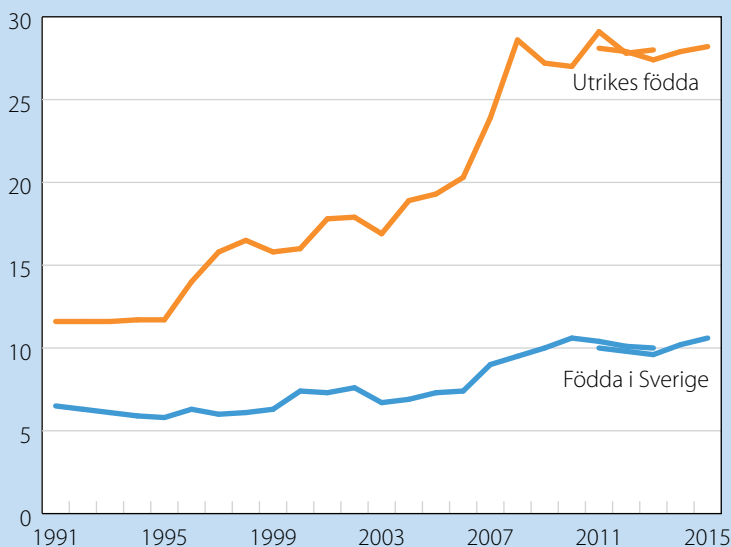
Foto: Unsplash, Bruno Mascimeno

Vanligare med låg ekonomisk standard bland utrikes födda

I Sverige lever ungefär var tionde person som är över 20 år och född i landet i ett hushåll med låg ekonomisk standard. Bland utrikes födda är andelen väsentligt högre. Skillnaderna är stora också mellan olika grupper av utrikes födda.

KRAFTIG ÖKNING AV ANDELEN MED LÅG EKONOMISK STANDARD BLAND UTRIKES FÖDDA

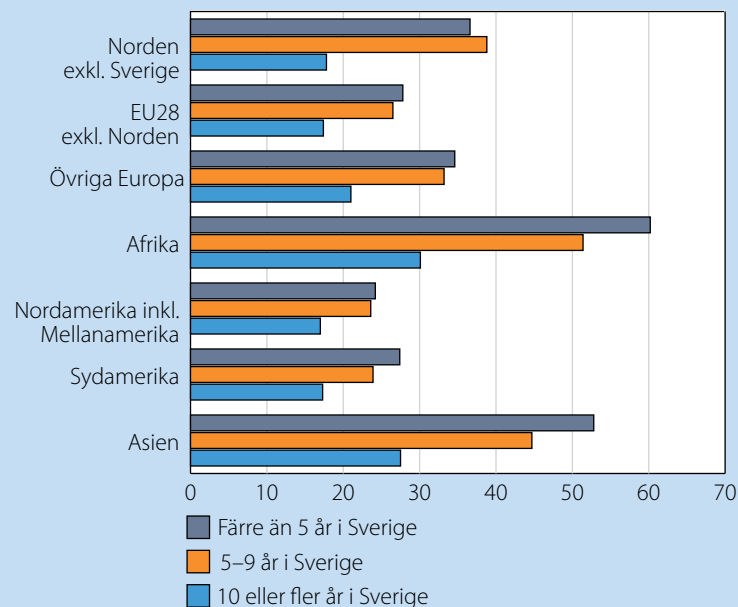
Andel personer 20 år och äldre med låg ekonomisk standard efter födelseland, år 1991–2015. Procent

Uppgifterna är baserade på undersökningarna Hushållens ekonomi (HEK) 1991–2013, respektive Inkomster och skatter (IoS) 2011–2015. Åren 2011–2013 redovisas uppgifter parallellt från de två undersökningarna.

LÄNGRE VISTELSETID MINSKAR RISKEN FÖR LÅG EKONOMISK STANDARD

Andel personer 20 år och äldre med låg ekonomisk standard efter födelseregion och vistelsetid i Sverige, år 2015. Procent

Att ha låg ekonomisk standard, det vill säga en inkomst som är lägre än 60 procent av medianinkomsten i landet, är betydligt vanligare bland utrikes födda än bland personer födda i Sverige. Skillnaden har ökat successivt under många år. Bland utrikes födda låg andelen strax över 10 procent i början av 1990-talet och kring sekelskiftet på drygt 15 procent. År 2015 hade den ökat till 28 procent. För Sverige-födda ökade andelen under samma period från 6 procent till 11 procent.

DE ÖKADE SKILLNADERNA mellan inrikes och utrikes födda har framför allt drivits på under två perioder; åren 1996–1998 och 2006–2008. Båda dessa perioder kännetecknas av stark tillväxt. Under andra halvan av 1990-talet befann sig Sverige i en återhämtningsfas efter den ekonomiska kris som drabbade landet i början av 1990-talet och under åren 2006–2007 var Sverige inne i en högkonjunktur vilken sedan följdes av finanskrisen som tog sin början i slutet av

2008. Perioder med stark tillväxt innebär ofta att inkomsterna ökar i samtliga samhällsskikt. Inkomstökningarna är dock ofta ojämnt fördelade. Ökningarna är större bland dem med hög inkomst än i mellanskikten och ökningarna i mellanskikten är i sin tur större än i de lägre inkomstskikten. Detta resulterar i ökade inkomstskillnader. Eftersom utrikes födda är överrepresenterade bland dem med lägre inkomst har andelen med låg ekonomisk standard vuxit snabbare bland utrikes födda än bland personer födda i Sverige.

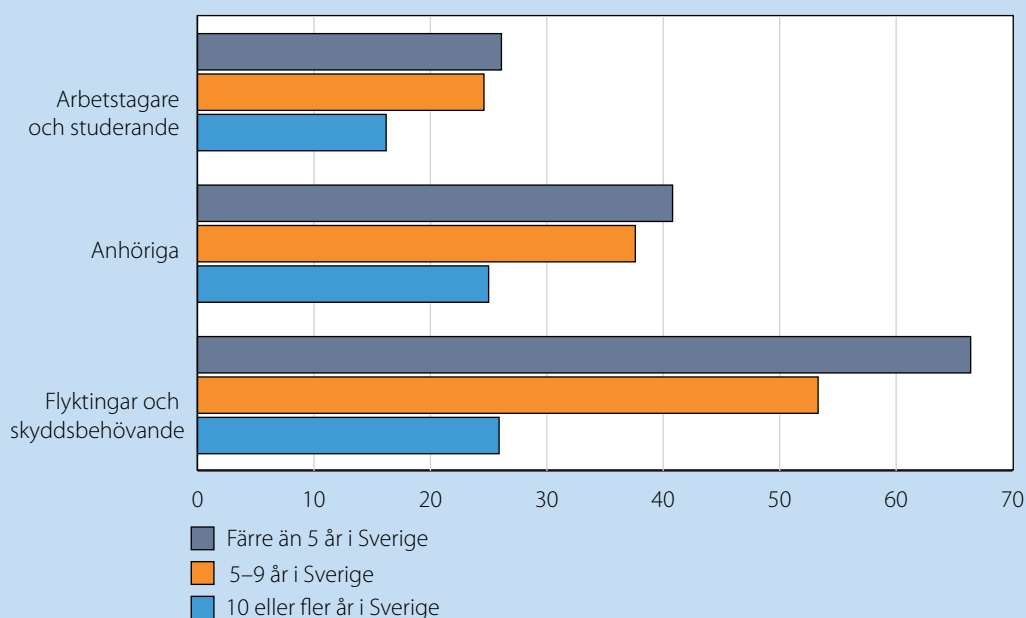
En annan faktor som har bidragit till de ökade inkomstskillnaderna är jobbskatteavdraget som infördes 2007. Denna reform ledde till högre disponibla inkomster för personer som arbetar, medan de som inte arbetar inte fick någon ökning av den disponibla inkomsten. Eftersom arbetslösheten är betydligt högre bland utrikes födda än bland inrikes födda har jobbskatteavdraget bidragit till att inkomstskillnaderna mellan inrikes och utrikes födda har ökat.

UTRIKES FÖDDA är en heterogen grupp och sammansättningen av gruppen förändras över tid. Invandringen till Sverige har genom åren skett från olika länder och haft olika orsaker. Under efterkrigstiden dominerade arbetskraftsinvandring från Norden och vissa europeiska länder. Under 1990-talet flydde många från kriget i forna Jugoslavien och under 2000-talet har fortsatt många flytt från krig och förtryck, bland annat från Irak, Afghanistan, Somalia och Syrien, men även arbetskraftsinvandringen från övriga Europa har varit stor.

Andelen som har låg ekonomisk standard varierar mellan olika grupper av utrikes födda. Vissa kommer till Sverige för att studera eller arbeta, medan andra kommer som flyktingar eller är anhängiginvandrare. Utbildningsnivån varierar kraftigt mellan olika grupper som invandrar till Sverige och sambandet mellan låg utbildningsnivå och låg ekonomisk standard är starkt. Högutbildade har betydligt större möjligheter att ta sig in på arbetsmarknaden och få en

MINDRE RISK FÖR LÅG EKONOMISK STANDARD FÖR FLYKTINGAR MED LÅNG VISTELSETID

Andel personer 20 år och äldre med låg ekonomisk standard efter grund för bosättning och vistelsetid i Sverige, år 2015. Procent

För många personer saknas uppgift om grund för bosättning. Det gäller främst personer födda i EU för vilka denna uppgift inte har registrerats sedan 2014.

Uppgiften om grund för bosättning avser senast tillgängliga uppgift till och med år 2015. Uppgiften kan ändras över tid, exempelvis kan en person som först fått tidsbegränsat uppehållstillstånd för att studera senare få ett permanent uppehållstillstånd för att arbeta.

god inkomst medan förutsättningarna är sämre för personer med låg utbildningsnivå. I Sverige hade en fjärdedel av dem med endast förgymnasial utbildning låg ekonomisk standard 2015. Bland dem med gymnasial eller eftergymnasial utbildning var det ungefär var tionde.

DET ÄR BETYDLIGT VANLIGARE med endast förgymnasial utbildning hos personer från Afrika, Asien och europeiska länder som inte är med i EU än det är bland personer från övriga födelseregioner. Statistiken visar också att andelen med låg ekonomisk standard är hög bland personer födda i Afrika och Asien, 45 respektive 37 procent. För personer födda i Norden (utom Sverige), Nordamerika och Sydamerika ligger andelen under 20 procent. Denna skillnad beror, förutom olika utbildningsnivåer i grupperna, även på vistelsetid i Sverige. För personer som har invandrat till Sverige är antal år som man vistats här en viktig

faktor för chansen att etablera sig på arbetsmarknaden. Andelen med låg ekonomisk standard är således större bland personer med kort vistelsetid i Sverige än bland dem som vistats i landet en längre tid. Av personer födda i Afrika eller Asien och som hade bott i Sverige i minst tio år hade tre av tio låg ekonomisk standard 2015, vilket är hälften så högt jämfört med den grupp som varit kortare tid än fem år i Sverige.

Uppgift om grund för bosättning ger möjlighet att ytterligare nyansera bilden av det ekonomiska läget för utrikes födda. Skäl till invandring är bland annat arbete, studier, anhörig eller flykting.

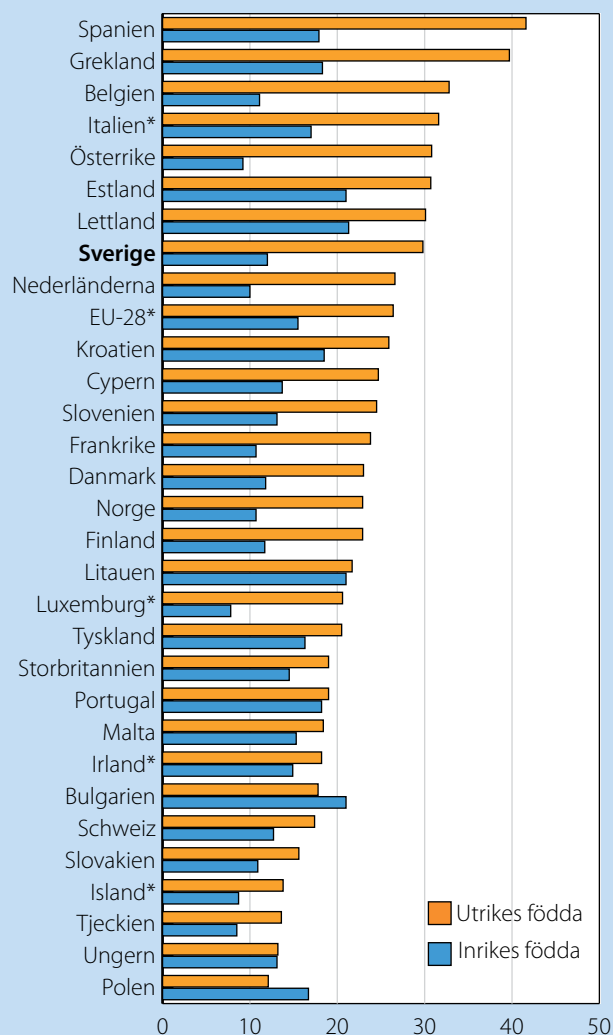
Flyktingar är en antalsmässigt stor grupp bland de utrikes födda. Det är också den grupp där andelen med låg ekonomisk standard är störst. Bland dem med kortast vistelsetid bland flyktingar har två tredjedelar låg ekonomisk standard. Bland flyktingar som varit minst tio år i Sverige har var fjärde person låg ekonomisk standard.

Bland dem med kortast vistelsetid bland flyktingar har två tredjedelar låg ekonomisk standard.

HÖG ANDEL MED LÅG EKONOMISK STANDARD BLAND UTRIKES FÖDDA I SVERIGE

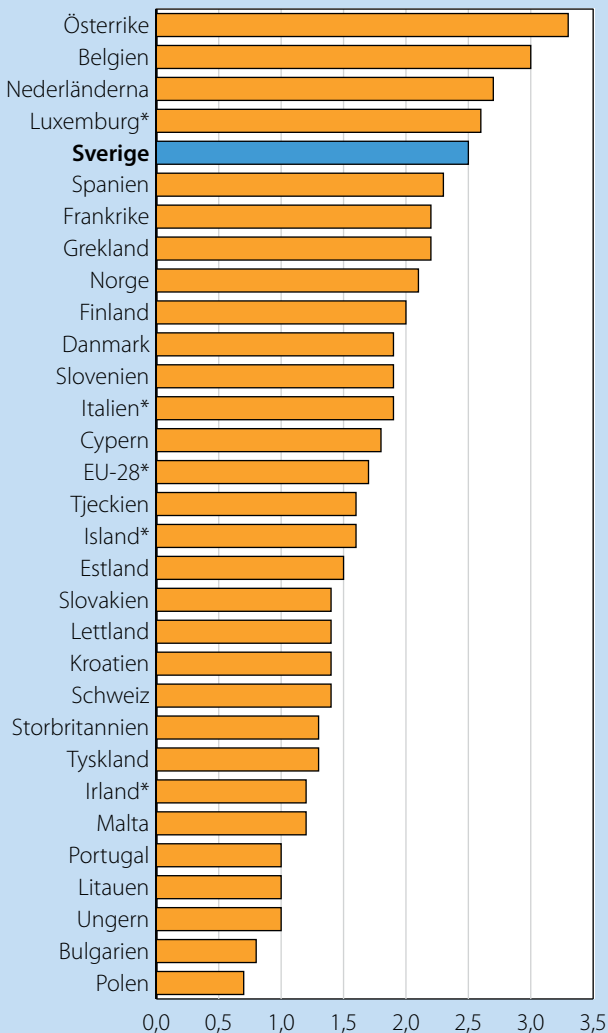
Andel utrikes födda respektive inrikes födda 18 år och äldre med låg ekonomisk standard. EU samt Island, Norge och Schweiz, år 2016. Procent

*I diagrammen på sid 16-17 avser uppgifterna som gäller EU-28, Italien, Island, Irland och Luxemburg år 2015.

STOR SKILLNAD I ANDEL MED LÅG EKONOMISK STANDARD MELLAN UTRIKES OCH INRIKES FÖDDA I SVERIGE ...

Andel med låg ekonomisk standard bland utrikes födda i relation till andelen med låg ekonomisk standard bland inrikes födda. Förhållandet mäts som kvot och avser personer 18 år och äldre, år 2016

Värdet på x-axeln visar hur många gånger vanligare det är att utrikes födda har låg ekonomisk standard jämfört med inrikes födda.

EN JÄMFÖRELSE MED ÖVRIGA LÄNDER inom EU samt Island, Norge och Schweiz visar att Sverige tillhör de länder inom EU som har högst andel utrikes födda med låg ekonomisk standard. Enligt EU har ungefär 30 procent av de utrikes födda som bor i Sverige låg ekonomisk standard. Genomsnittet för EU är 26 procent. I nio EU-länder samt i Schweiz och Island är andelen under 20 procent. I Sverige är dessutom skillnaderna mellan inrikes födda och utrikes födda när det gäller låg ekonomisk standard större än i de flesta övriga länder i Europa.

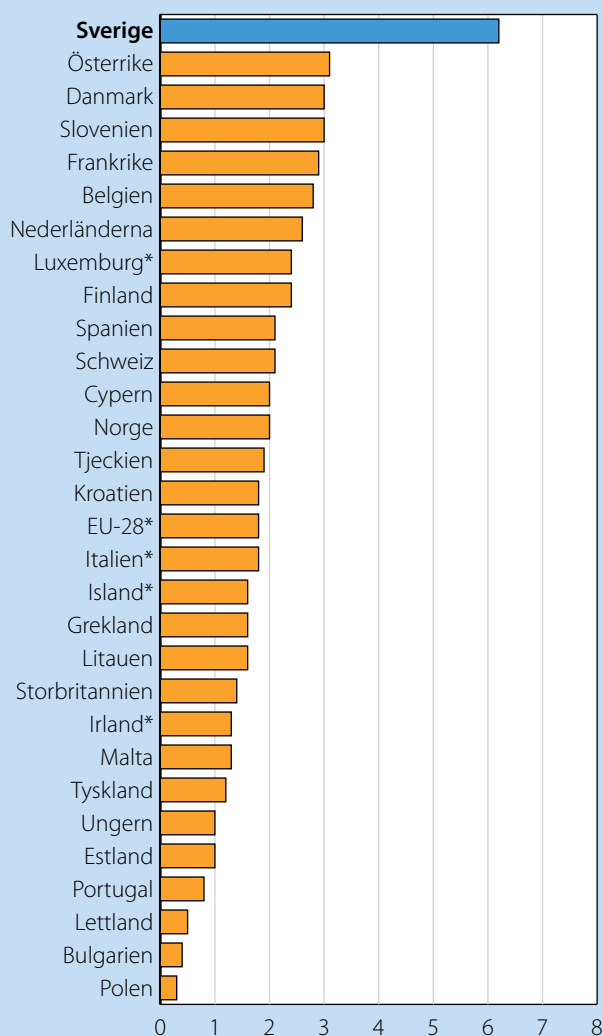
Låg ekonomisk standard bland utrikes födda är vanligare i länder i västra Europa än i östra Europa. I Polen, Tjeckien och Ungern är andelen med låg ekonomisk standard bland utrikes födda mindre än hälften så stor som i Sverige, Italien, Belgien, Grekland och Spanien. Sverige är ett av de länder som har förhållandevis stor andel utrikes födda med asylskäl medan de som är utrikes födda i östra Europa snarare har invandrat av arbetsmässiga skäl. Eftersom låg ekonomisk standard är vanligare bland dem som inte förvärvsarbetar är den stora

andelen med asylskäl i Sverige en förklaring till den relativt höga andelen utrikes födda med låg ekonomisk standard. Även vid en jämförelse med övriga nordiska länder är det vanligare att utrikes födda i Sverige har låg ekonomisk standard. I övriga nordiska länder ligger andelen under 25 procent.

Däremot är andelen inrikes födda med låg ekonomisk standard relativt låg i Sverige. I genomsnitt har ungefär 16 procent av de inrikes födda i hela EU låg ekonomisk standard. För Sverige redovisar EU 12 procent.

... OCH BLAND BARN ÄR SKILLNADEN STÖRST I SVERIGE

Andelen med låg ekonomisk standard bland barn 0–17 år med minst en förälder född utomlands i relation till andelen med låg ekonomisk standard bland barn med två inrikes födda föräldrar. Förhållandet mäts som kvot och avser år 2016

Värdet på x-axeln visar hur många gånger vanligare det är att barn med minst en utrikes född förälder har låg ekonomisk standard jämfört med barn vars båda föräldrar är inrikes födda.

FAKTARUTA

I denna artikel används begreppet låg ekonomisk standard för personer som har en disponibel inkomst per konsumtionsenhet som är lägre än 60 procent av medianinkomsten. Internationellt används begreppet at risk of poverty (Eurostat). Båda begreppen har samma innebörd. Statistiken är baserad på undersökningarna Hushållens ekonomi (HEK), Inkomster och skatter (IoS) och European Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC). HEK och IoS används främst för att belysa skillnader i inkomster mellan olika grupper i Sverige medan SILC är en EU-reglerad undersökning där tyngdpunkten ligger på att jämföra inkomster mellan länder. En konsekvens av de delvis olika syftena med undersökningarna är att vissa begrepp och definitioner skiljer sig åt, vilket påverkar resultaten. Ett exempel är att kapitalvinster är inkluderade i HEK/IoS medan de är exkluderade i EU-SILC.

Drygt 40 procent av de barn som har minst en utrikes född förälder har låg ekonomisk standard.

Sammantaget innebär detta att skillnaden mellan inrikes och utrikes födda när det gäller andelen med låg ekonomisk standard är större i Sverige än i de flesta andra länder i EU. I Sverige är det 2,5 gånger vanligare att utrikes födda har låg ekonomisk standard än att inrikes födda har det. För hela EU är det 1,7 gånger vanligare. Belgien, Nederländerna, Luxemburg och Österrike är de fyra länder där skillnaden mellan inrikes och utrikes födda är större än i Sverige. I två länder, Polen och Bulgarien, är andelen med låg ekonomisk standard lägre bland utrikes födda än bland inrikes födda.

I SVERIGE LÖPER BARN med utrikes födda föräldrar betydligt större risk att ha låg ekonomisk standard än barn vars båda föräldrar är födda i Sverige. Drygt 40 procent av de barn som har minst en utrikes född förälder har låg ekonomisk standard. För barn i hushåll där båda föräldrarna är födda i Sverige är andelen mindre än 7 procent. I Sverige är det således mer än sex gånger så vanligt med låg ekonomisk standard bland barn med minst en utrikes född förälder än bland barn vars föräldrar är födda i landet. Denna skillnad är betydligt större i Sverige än i något annat land i Europa.

Johan Lindberg

arbetar med ekonomisk välfärdsstatistik på SCB
010-479 60 64
johan.lindberg@scb.se

Philip Andö

arbetar med välfärdsstatistik på SCB
010-479 44 23
philip.ando@scb.se

Allt fler guldbräöllop

Vi lever allt längre, vilket ger möjlighet till längre äktenskap. Trots ökande skilsmässotal under 1900-talet är det allt fler som lever i äktenskap som varat 50 år och mer.

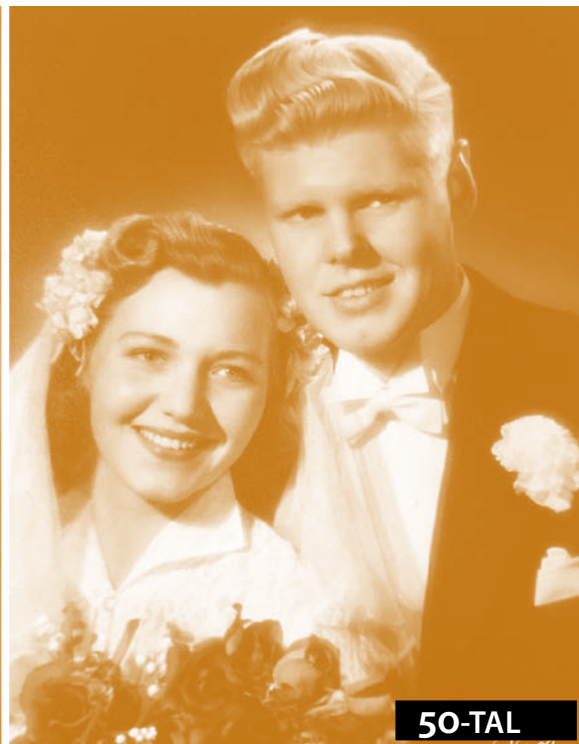

Foto: Privat

Av tradition uppmärksammas 25- och 50-åriga bröllopsdagar extra och de kallas silverbröllop respektive guldbräöllop. År 1975 kunde 8 000 par fira guldbräöllop och antalet ökade därefter under de flesta år fram till 1996 då antalet var 19 000. Antalet har återigen ökat under de senaste åren och år 2016 kunde 22 000 par fira guldbräöllop. Det är ett historiskt högt tal. För 100 år sedan fick man vara tacksam om det ens blev silverbröllop. Många äldre gifta var då inne på sitt andra eller tredje äktenskap. Idag är däremot guldbräöllopsparen ibland fler än brudparen på lokaltidningarnas vällästa familjesidor.

ANTALET LÅNGLIVADE ÄKTENSKAP beror inte bara på mänskliga relationer, utan också på demografiska förutsättningar som storleken på de barnkullar som rör sig uppåt genom ålderspyramiden, deras benägenhet att gifta sig samt vid vilken ålder äktenskapen ingås i kombination med livslängden. Alla dessa faktorer har ändrats med tiden och har på olika sätt påverkat hur många par som kan fira guldbräöllop.

Antalet par som gifter sig beror på hur många som föds under en viss period och hur stor del av dem

22 000

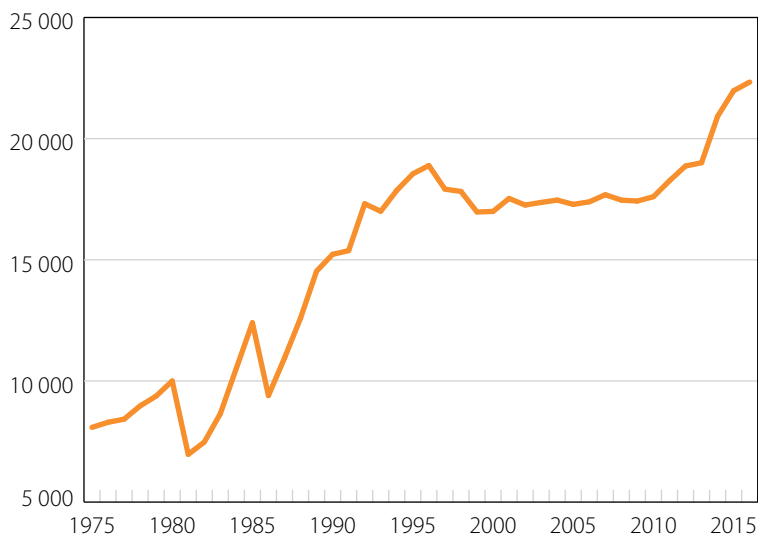
par kunde fira
guldbräöllop år 2016

som sedan gifter sig. Hur många som föds ett visst år, eller decennium, varierade kraftigt under 1900-talet. Exempelvis föddes det betydligt fler på 1940-talet än på 1930-talet och än fler på 1960-talet. Däremot har andelen som gift sig varit ungefär lika hög, drygt 90 procent av de som föddes 1935 och 87 procent av de födda 1945 hade vid 60 års ålder någon gång varit gifta.

Åldern då man gifter sig och hur länge man lever spelar också in. För att det ska bli ett guldbräöllop måste båda makarna då vara vid liv. Medelålder vid första giftermålet låg under första halvan av 1900-talet kring 28–29 år för män och 26–27 år för kvinnor. Därefter sjönk medelåldern under 1950- och 1960-talen för att därefter stiga kraftigt. Idag är medelåldern vid första giftermålet drygt 36 år för män och nära 34 år för kvinnor. Sedan 1900-talets början har medellivslängden ökat kraftigt för både kvinnor och män. När det gäller guldbräöllop har kanske medellivslängden för män störst betydelse, eftersom män i genomsnitt är äldre än kvinnor när de gifter sig och män också har en kortare medellivslängd. Sedan 1980-talet har medellivslängden för män ökat snabbare än för kvinnor i Sverige.

ALLT FLER KAN FIRA GULDBRÖLLOP

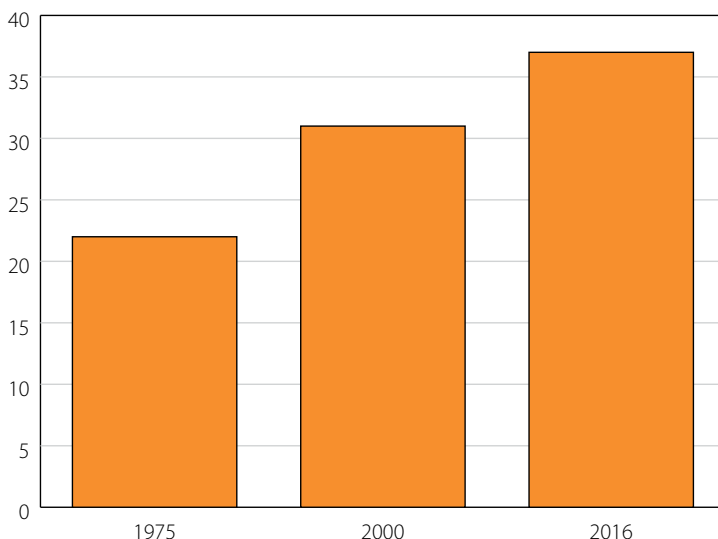
Antal par som kunde fira guldbrärlöpp år 1975–2016

Antal som kan fira guldbrärlöpp avser par där båda personerna var folkbokförda i Sverige i slutet av respektive år.

SÅ HÖG ANDEL KAN FIRA GULDBRÖLLOP

Andelen äktenskap ingångna år 1925, 1950 och 1966 som kunde fira guldbrärlöpp 50 år senare, procent

De som gifte sig **1925** firade guldbrärlöpp 1975. Männerna var knappt 30 år när de gifte sig. En tredjedel av de 30-åriga männen överlevde till sin 80-årsdag. Under perioden 1925–1975 var det relativt få skilsmässor, även om de ökade.

De som gifte sig **1950** var i genomsnitt 28 år. Av dessa överlevde 51 procent av männen sin 78-årsdag. En minskad dödlighet även bland äldre medförde att livslängden ökade under denna period vilket innebär att fler kunde fira guldbrärlöpp trots en ökad skilsmässotrend.

De som gifte sig **1966** var i snitt 26 år. 68 procent av de 26-åriga männen överlevde sin 76-årsdag. Så även om skilsmässorna har ökat, så har den lägre åldern vid giftermålet i kombination med en ökad livslängd gett fler långa äktenskap!

Den idag högre medelåldern vid giftermål kompenseras inte av en ökad livslängd, så i framtiden blir det troligen färre guldbrärlöpp.

Troligen får vi färre guldbrärlöpp de kommande 10 åren.

Även hur vanligt det är med skilsmässor har betydelse för antalet guldbrärlöpp. Antalet skilsmässor ökade under första delen av 1900-talet med en tydlig uppgång i början av 1970-talet då lagändringar underlättade skilsmässor. Från slutet av 1970-talet har antalet skilsmässor legat på en mer stabil nivå, även om antalet varit lite högre de senaste tio åren jämfört med perioden innan. Totalt slutar cirka fyra av tio äktenskap i skilsmässa.

Sammantaget har denna utveckling gjort att antalet guldbrärlöpppar har ökat, med en del variationer under åren som har att göra med barnkullarnas varierande storlek. De flesta äktenskap upplöses av döden, nu som förr, men allt senare. Visserligen förekommer att man skiljer sig på äldre dagar, men andelen – och antalet – äktenskap som varar efter 60 år ökar också. Totalt växte antalet äktenskap som varat 50 år eller mer från 46 000 till 181 000 mellan 1975 och 2016. De som varit gifta 60 år eller mer ökade från 3 200 par år 1975 till 32 700 år 2016. Troligen får vi färre guldbrärlöpp de kommande tio åren till följd av kraftigt minskande antal giftermål mellan 1966 och 1973.

Carin Lennartsson,

Aging Research Center (ARC), Karolinska Institutet
08-690 58 53
carin.lennartsson@ki.se

Gerdt Sundström

Institutet för gerontologi, Hälsohögskolan i Jönköping
070-22 22 180
gerdt.sundstrom@ju.se

Petter Wikström

arbetar med befolkningsstatistik på SCB
010-479 62 62
petter.wikstrom@scb.se

Så blev vi 8 miljoner fler än 1750

Sveriges folkmängd har ökat i stadig takt de senaste 260 åren samtidigt som antalet barn som föds per kvinna och antalet som dör förändrats drastiskt. Antalet födda och döda speglar olika förutsättningar i olika tider, men utvecklingen mot färre barn per kvinna och lägre dödlighet följer ett tydligt mönster som kan observeras över hela världen.

Foto: Nordiska museet/Gunnar Lundh

» Drygt åtta miljoner fler människor bor i Sverige idag jämfört med i mitten av 1750-talet. När uppgifter om befolkningen började samlas in uppgick folkmängden till 1,7 miljoner medan antalet i slutet av 2016 var knappt 10 miljoner.

I början av 1800-talet ökade folkmängden snabbare än vad den tidigare gjort och det är då den så kallade demografiska transitionen inleddes i Sverige. Denna transition beskriver övergången från ett samhälle där det föds många barn men där många dör i unga åldrar, till ett där barnafödandet är lågt men där de allra flesta överlever till äldre åldrar. Den demografiska transitionen delas traditionellt in i fyra olika faser, de två första sker under den så kallade dödlighetstransitionen och de två senare under fruktsamhetstransitionen.

I DEN FÖRSTA FASEN, den förindustriella fasan, föds det många barn per kvinna men dödligheten är så hög att befolkningstillväxten blir blygsam. Vissa år

föds det fler individer än det dör, men till exempel krig, epidemier och svält leder till att det ibland uppstår dödlighetstoppar som raderar ut befolkningsökningen. Även faktorer som förorenade vattenkällor och bristande livsmedelshygien ledde till att många dog i infektionssjukdomar.

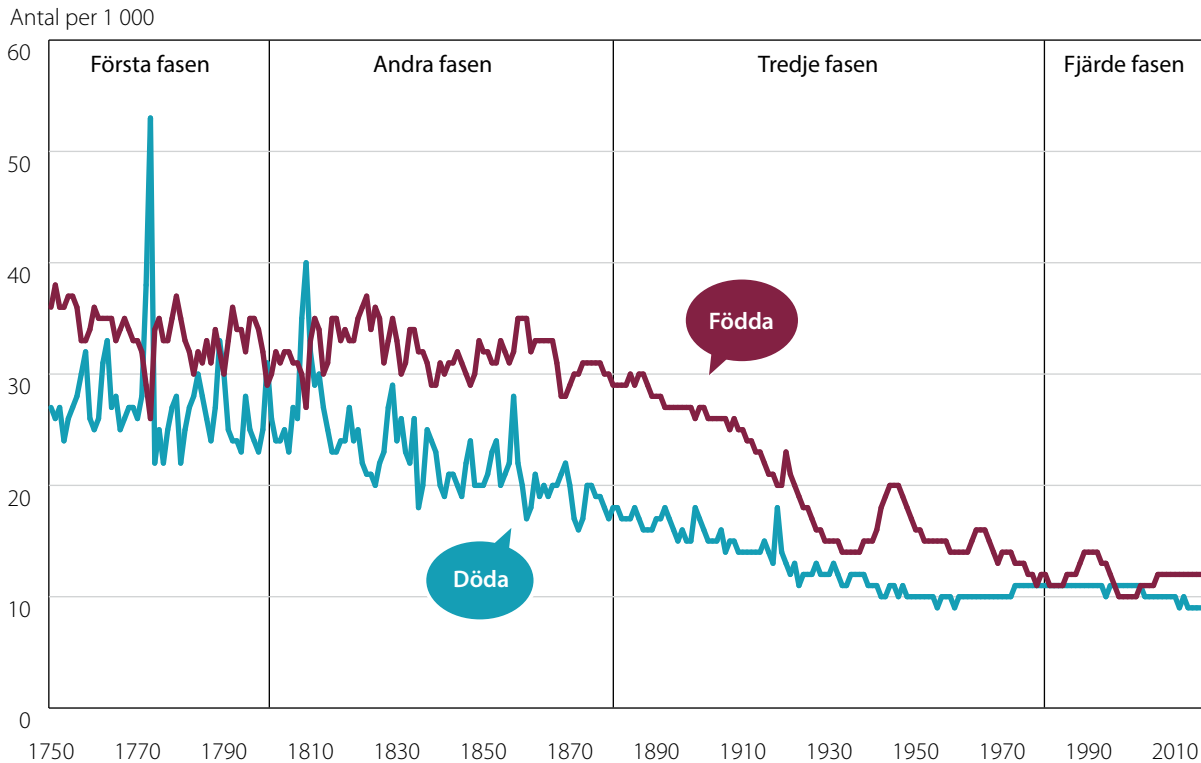
DÖDLIGHETEN BÖRjade MINSKA långsiktigt under det tidiga 1800-talet medan barnafödandet var fortsatt högt, och denna kombination markerar övergången till den andra fasan. Orsakerna till den sjunkande dödligheten är fortfarande inte helt klarlagda men har bland annat att göra med ökad förståelse för smittspridning, förbättrad livsmedelshygien och vattenförsörjning samt utbyggnad av avlopp i städerna. Detta är också den tid då urbanisering och industrialisering så smått initieras och som för vissa leder till en mer pålitlig ekonomisk situation. Den medicinska utvecklingen kom senare och hade ingen större påverkan på dödlighetsutvecklingen förrän på

8

miljoner, så många fler människor bor i Sverige idag jämfört med mitten av 1700-talet.

LÅNGSIKTIG NEDGÅNG I DÖDLIGHET FÖLJDES AV ETT MINSKAT BARNAFÖDANDE

Antal levande födda och döda per 1 000 av folkmängden i Sverige, år 1750–2016

Den **första** fasen i den demografiska transitionen kännetecknas av hög dödlighet och högt barnafödande. När dödligheten långsiktigt började sjunka gick Sverige in i den **andra** fasen. I den **tredje** fasen, som i Sverige påbörjades i slutet av 1800-talet, började fruktsamheten att minska. När sedan barnafödandet och dödligheten är låg och ligger på en stabil nivå inleds den **fjärde** fasen.

1900-talet. Kombinationen av minskande dödlighet, framför allt bland barn, och högt barnafödande ledde till en snabb befolkningsökning. Resultatet blev också att befolkningsstrukturen förändrades då en ökande andel av befolkningen utgjordes av barn och ungdomar. Den snabba befolkningsökningen ledde till överbefolkning på landsbygden. Detta innebar att inte alla barn i de stora syskonskarorna kunde arva jord att bruka och det fanns små möjligheter att spara ihop pengar för att köpa ett eget jordbruk. Istället tvingades många förbli tjänstefolk i andras gårdar eller söka arbete i de växande städerna. Många valde också att söka lyckan utomlands och den stora utvandringen till framför allt Nordamerika började under denna tid.

NEDGÅNGEN AV FÖDELSETALEN började omkring 1880 och transitionen gick därmed in i sin tredje fas, den industriella fasen. Denna nedgång förklaras ofta med att eftersom allt fler barn överlevde till

”

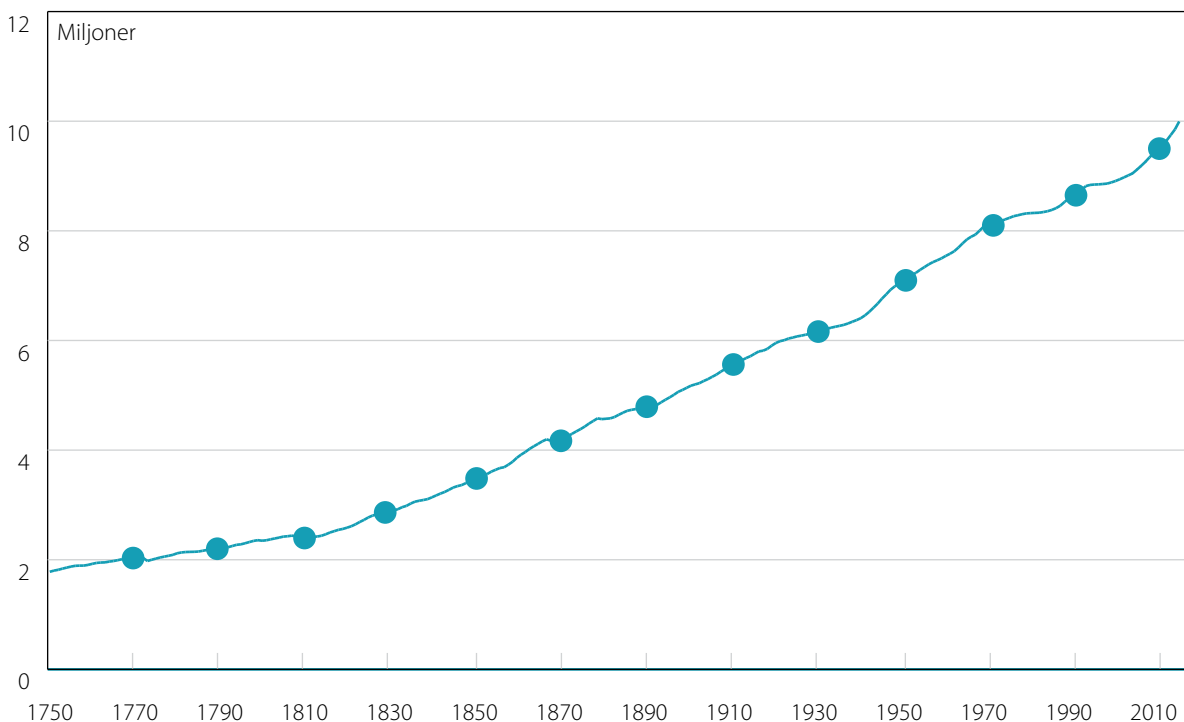
I början av 1800-talet ökade folkmängden snabbare än vad den tidigare gjort.

vuxen ålder behövde föräldrar inte längre skaffa lika många barn för att gardera sig för risken att bli utan arvingar eller för att se till att någon tog hand om dem på ålderns höst. Att ha många barn är också kostsamt, särskilt i ett industrisamhälle där barn inte lika lätt kan delta i produktionen som i ett jordbrukssamhälle. Samhällen vars befolkningsstruktur domineras av att en stor andel av befolkningen är barn är också ofta fattiga. Under denna fas fortsatte befolkningen att växa snabbt även då barnafödandet sjönk, eftersom de stora barnkullarna som fötts innan fruktsamhetsnedgången själva hade kommit i barnafödande åldrar. Även om de födde färre barn än tidigare generationer så var de numerärt fler än dessa, vilket innebar en ung befolkning och fortsatt befolkningstillväxt. Under denna period nådde utvandringen från Sverige sin kulmen.

DEN FJÄRDE FASEN inleddes i Sverige under andra halvan av 1900-talet. Denna fas karaktäriseras av

BEFOLKNINGEN HAR ÖKAT MED 8 MILJONER SEDAN 1750

Folkmängden i Sverige år 1750–2016. Miljoner

Folkmängden har nära nog sexdubblats mellan åren 1750 och 2016. Som mest har befolkningen ökat i mitten av 1800-talet och under senare år. Att det föddes fler än vad det dog var anledningen till folkökningen under 1800-talet medan det idag mest beror på ett invandringsöverskott.

såväl lågt barnafödande som låg dödlighet och en stabil och låg befolkningstillväxt. Liksom i transitionens första fas kan födelsetalen vissa år vara lägre än dödstalmen till skillnad från tiden före 1800-talets början är dödligheten förhållandevis stabil och variationen orsakas istället av att barnafödandet varierar från år till år. Dagens Sverige, liksom andra industriländer, kan sägas befinna sig i den fjärde fasen av den klassiska transitionsteorin. Den ursprungliga modellen har dock reviderats av demografer som föreslagit en femte post-industriell fas. Denna fas karaktäriseras av att födelsetalen sjunkit till lägre nivåer än dödstalmen, vilket (om man bortser från invandring) innebär befolkningsminskning. Exempel på länder med en sådan situation är Japan, Tyskland och Italien.

Andra länder har haft en liknande utveckling som Sverige, om än med viss variation. Precis som Sverige var fattigt då barnkullarna var stora så har dagens fattiga länder ofta en befolkning som domineras av många barn vilket är ekonomiskt kostsamt för såväl de enskilda familjerna som för samhället. Sverige och de flesta andra europeiska länder hade ökad ekono-

misk tillväxt när barnafödandet hade anpassat sig till den lägre dödligheten, något som nu sker i många utvecklingsländer. I de länder där befolkningsökningen var mycket hög på 1970-talet föds idag ungefär lika många barn per kvinna som i Sverige, USA eller Frankrike. Till exempel föds det idag i genomsnitt 2,1 barn per kvinna i Bangladesh där det på 1960-talet föddes nästan 7 barn per kvinna. I Sydkorea har barnafödandet sjunkit från 6,1 barn 1960 till 1,2 idag. Denna situation innebär att Sydkorea istället för snabb befolkningstillväxt nu har problem med för lågt barnafödande, vilket leder till en snabbt åldrande befolkning där framtidens pensionärer kommer behöva försörjas av få i arbetsför ålder.

Ann-Zofie Duvander

är professor i demografi och utredare vid Inspektionen för socialförsäkringen 08-16 32 12
ann-zofie.duvander@sociology.su.se

Jani Turunen

är fil.dr. i demografi och forskare vid Stockholms universitets demografiska avdelning samt vid Centrum för forskning om barns och ungdomars psykiska hälsa vid Karlstads universitet 08-16 46 22
jani.turunen@sociology.su.se

FAKTA

Sverige har en lång tradition av uppgifter om befolkningen boende i landet. Grunden till dessa uppgifter är de kyrkoböcker som under mitten av 1700-talet började samlas in och sammanställas till en nationell befolkningsstatistik. Syftet var att få en bättre överblick över Sveriges befolkning och för detta ändamål grundades år 1749 Tabellverket, som är föregångaren till dagens SCB. Denna tidiga institution är anledningen till att Sverige har världens längsta sammanhållna befolkningsstatistik, från mitten av 1700-talet fram till idag.

Kyrkobokföring har sedan 1990-talet ersatts med folkbokföring i Skatteverkets regi men principen är fortfarande densamma; alla födsel-, dödsfall, och flyttar inom, ut ur eller in i Sverige registreras. Dessa uppgifter ligger sedan till grund för forskning, utredningar på lokal och riksnivå, rapporter samt prognoser som används som underlag för politiska beslut och samhällsplanering.

LÄS MER:

I boken **Demografi - Befolkningsperspektiv på samhället** (Duvander & Turunen, red., utgiven på Studentlitteratur 2017) kan du läsa om både historiska och nutida demografiska frågor.

Många förbättrar betyg i engelska till årskurs 9

I svensk grundskola får eleverna sedan 2012 betyg varje termin från och med höstterminen årskurs 6. När eleverna som hade icke godkänt betyg i engelska i årskurs 6 senare gick ut årskurs 9 hade 60 procent av dem uppnått kunskapskraven för ett godkänt betyg i ämnet.

Foto: Unsplash, Scott Webb

» I samband med grundskolereformen år 2011 infördes betyg i årskurs 6. Tidigare fick eleverna sina första betyg i årskurs 8. Syftet med att införa betyg tidigare är att fler elever ska klara kunskapskraven i årskurs 9 när det är dags att få slutbetyg. Den tidiga uppföljningen ska bidra till att identifiera elever i behov av särskilt stöd. Stödet ska hjälpa eleven att uppnå godkända betyg i årskurs 9, alternativt minimera antalet icke-godkända betyg med fokus på godkänt i ämnena svenska, matematik och engelska.

Vi har följt en årskull elever för att se hur betygen såg ut i årskurs 6 (våren 2013) och hur det sedan gick med betygen när de avslutade årskurs 9 (våren 2016). Det är närmare 88 400 elever som ingår i våra beräkningar.

90 %

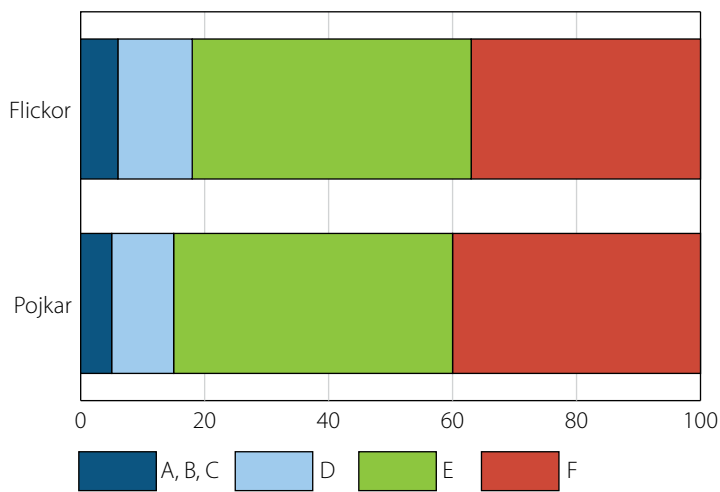
av dem som uppnått godkända betyg i alla ämnen i årskurs 6 gjorde det även tre år senare när de avslutade årskurs 9.

Majoriteten, 83 procent, av eleverna hade godkända betyg (A-E) i alla ämnen de läst i årskurs 6. Drygt 8 procent hade betyget F (icke godkänt) i ett ämne och knappt 9 procent hade F i två eller flera ämnen. Det var fler pojkar än flickor som hade betyget F, framförallt var pojkarna överrepresenterade bland elever som fått betyget F i två eller flera ämnen.

90 PROCENT AV DEM som uppnått godkända betyg i alla ämnen i årskurs 6 gjorde det även tre år senare när de avslutade årskurs 9. För dem med F i ett eller flera ämnen var resultaten i årskurs 9 inte lika bra. Med engelska som exempel vill vi visa hur betygen förändrats i årskurs 9.

SEX AV TIO MED F I ENGELSKA I ÅRSKURS 6 FÅR GODKÄNT BETYG I ÅRSKURS 9

Slutbetyg i engelska i årskurs 9 år 2016 bland pojkar och flickor som fått F i engelska i årskurs 6 år 2013. Procent

E var det vanligaste betyget i engelska i årskurs 9 bland elever som haft F i årskurs 6. Ungefär 4 av 10 får betyget F även i årskurs 9.

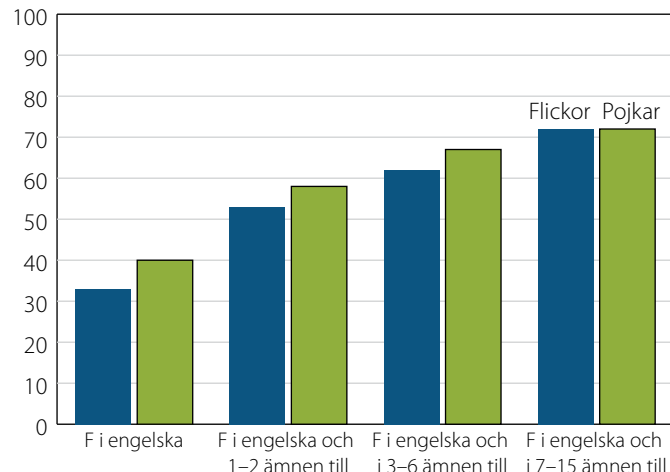
Det var 3 200 pojkar och 2 300 flickor som fick betyget F i engelska på vårterminen i årskurs 6, vilket motsvarar ungefär 6 procent av samtliga elever som ingår i våra beräkningar. Majoriteten, 61 procent, av dem fick ett godkänt betyg i engelska i årskurs 9. Det var vanligast att få betyget E. En liten andel, 5 procent, av dem som hade F i årskurs 6 lyckades uppnå kunskapsmålen för betygen A, B eller C i årskurs 9. Men nära 40 procent hade betyget F även i årskurs 9.

ETT MÅL MED ATT INFÖRA BETYGG i årskurs 6 var att kunna identifiera elever i behov av särskilt stöd för att kunna sätta in insatser tidigt. Av eleverna med F i engelska i årskurs 6 var det drygt hälften som hade fått särskilt stöd i årskurs 8 och/eller årskurs 9.

Hur skiljer sig då betygen i årskurs 9 åt bland elever med F i engelska i årskurs 6 beroende på om de fått särskilt stöd eller inte? För varje elev finns uppgift

ANDELEN SOM FÅTT STÖD ÄR STÖRST BLAND DEM MED FLEST UNDERKÄNDA BETYG I ÅRSKURS 6

Andel elever med särskilt stöd i årskurs 8 och/eller 9 bland dem som fått F i engelska i årskurs 6 år 2013 efter antal F totalt sett i årskurs 6. Procent

om den haft stödåtgärder vid mätillfället den 15 oktober i årskurs 8 och i årskurs 9 eller vid båda tillfällena.

Det är överlag samma mönster för samtliga elever som fått F i engelska i årskurs 6 oavsett om de fått stöd eller inte. Andelen som fått betyget F även i årskurs 9 är dock större i gruppen som fått särskilt stöd, både för flickor och för pojkar. Betyder det att stödåtgärder har motsatt effekt? Antagligen inte. Skolverket konstaterar i sin utvärdering av betyg från årskurs 6 att det är viktigt att sätta in stödåtgärder till de elever som har två eller fler F. Det innebär att de elever som generellt sett har lägst kunskapsnivå ska få stöd i störst utsträckning. Bland elever med F i engelska i årskurs 6 år 2013 som fått särskilt stöd finns det många som också har F i ytterligare ämnen. Och det är de som haft flest F (utöver det underkända betyget i engelska) som i störst utsträckning fått stöd.

STÖRRE ANDEL POJKAR ÄN FLICKOR HAR FLERA UNDERKÄNDA BETYG

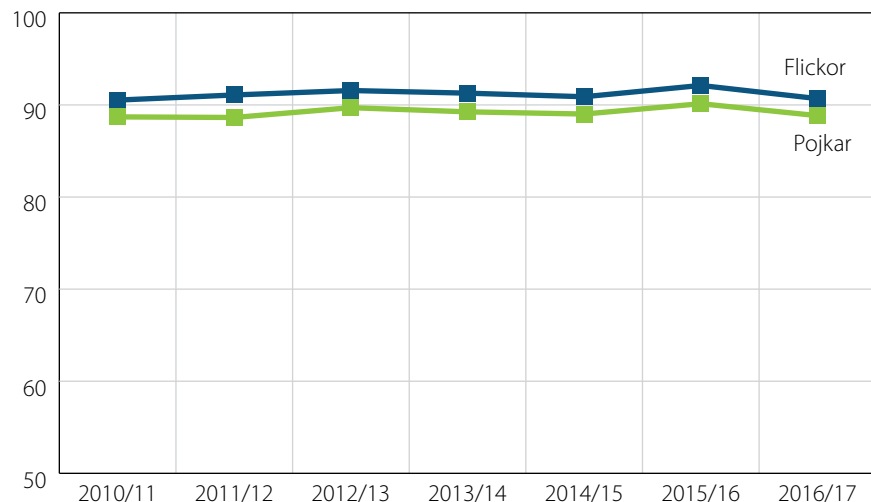
Andel elever i årskurs 6 vårterminen 2013, efter antal underkända betyg (F). Procent

	Andel i procent			Antal elever
	Godkända betyg i alla ämnen	Betyg F i ett ämne	Betyg F i två eller flera ämnen	
Totalt	83	8	9	88 400
Flickor	86	7	6	42 900
Pojkar	80	9	11	45 500

De flesta elever i årskurs 6 har godkända betyg i alla ämnen. Fler flickor än pojkar är godkända i alla ämnen, 86 procent av flickorna jämfört med 80 procent av pojkarna.

ANDELEN BEHÖRIGA TILL GYMNASIESKOLAN OFÖRÄNDRAD VID INFÖRANDET AV BETYG FRÅN ÅRSKURS 6

Andel elever behöriga till yrkesprogram på gymnasieskolan bland flickor och pojkar som gått ut årskurs 9 läsåren 2010/11–2016/17. Procent

Läsår 2015/16 gick de första eleverna som fått betyg sedan årskurs 6 ut årskurs 9.

Andelen som fått stöd var högst bland dem som haft mellan 8 och 16 underkända betyg, av dem hade 72 procent fått stöd. Lägst var andelen bland dem som enbart haft F i engelska, 36 procent. Det var alltså de elever som generellt sett hade sämst kunskapsnivå som fått stöd. Det går inte att säga hur betygen i årskurs 9 hade sett ut om inte några stödåtgärder alls hade satts in.

DET ÖVERGRIPANDE SYFTET med att införa betyg tidigare var att fler elever skulle klara kunskapskraven i årskurs 9. Vi har därför undersökt hur andelen elever som klarar kraven för att vara behöriga till ett yrkesprogram i gymnasieskolan har utvecklats över tid. De första som fått betyg från årskurs 6 gick ut grundskolan läsåret 2015/16. Andelen med behörighet till yrkesprogram har dock legat konstant sedan de nya reglerna för behörighet infördes i samband med gymnasiereformen 2011. För de två årskullar som hittills hunnit avsluta grundskolan sedan betygen i årskurs 6 infördes är alltså andelen som klarar kunskapskraven i årskurs 9 oförändrad jämfört med tidigare.

Samuel Snickars
arbetar med utbildningsstatistik
på SCB
010-479 64 35
samuel.snickars@scb.se

FAKTA

På uppdrag av Skolverket samlar SCB in betygsuppgifter från varje elev vid två tillfällen, efter vårterminen i årskurs 6 och efter vårterminen i årskurs 9.

Totalt var det 95 500 elever som fick betyg i årskurs 6 läsåret 2012/13. I våra beräkningar ingår de 88 400 elever som har fått betyg såväl i årskurs 6 som i årskurs 9 samt har gått alla år i svensk grundskola. Elever som invandrat efter skolstart ingår inte i beräkningarna.

Uppgifter om en elev fått stödåtgärder har samlats in vid två mättidpunkter: 15 oktober då eleverna gick i årskurs 8 och i årskurs 9. Det är sannolikt fler elever som fått stöd än vad som syns i statistiken. Det beror dels på att stödåtgärderna endast har mätts vid två tidpunkter, dels på att inte alla typer av stöd täcks av statistiken.

Behörighet till gymnasieskolan

För att komma in på ett nationellt program i gymnasieskolan, oavsett om det är ett yrkesprogram eller ett högskoleförberedande program, måste eleven ha godkända betyg (A-E) i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. För yrkesprogram krävs dessutom godkända betyg i ytterligare fem ämnen, det vill säga totalt åtta. För högskoleförberedande program gäller godkända betyg i nio ämnen till, sammanlagt tolv.

LÄS MER:

Skolverket (2017) PM - Betyg och stöd från årskurs 6 till 9
Skolverket (2017) PM - Slutbetyg i grundskolan, våren 2017
Skolverket (2017) PM - Betyg i årskurs 6, vårterminen 2017

KÄLLOR:

Skolverket (2017) Utvärdering av betyg från årskurs 6.
Rapport 451 2017

” Drygt hälften av eleverna med F i engelska i årskurs 6 har fått särskilt stöd i årskurs 8 och/eller årskurs 9.

Hur försörjer sig unga utan gymnasieutbildning?

Varje år är det ungefär en halv procent av de ungdomar som slutar årskurs 9 som inte påbörjar gymnasiet. Av dem som inte påbörjat gymnasiet har 37 procent förvärvsarbete som huvudsaklig inkomstkälla året efter att de skulle ha avslutat sina studier.

Foto: iStock

Andelen unga i Sverige som inte påbörjar gymnasieskolan är liten, cirka en halv procent av de som avslutar årskurs 9. Vi har följt tre årskullar unga som inte påbörjat gymnasiet från året då de skulle ha påbörjat gymnasiet till året efter att de skulle ha kunnat avsluta sina studier för att se hur de försörjer sig. Med hjälp av registerstatistik kan vi titta på deras huvudsakliga inkomstkälla.

Under åren 2009–2011 var det 2 400 ungdomar som hade avslutat årskurs 9 i svensk grundskola som inte påbörjade gymnasieskolan. Av dessa ungdomar är drygt 40 procent kvinnor och knappt 60 procent män. 60 procent av ungdomarna har svensk bakgrund och 40 procent har utländsk bakgrund. Det är dubbelt så stor andel med utländsk bakgrund i den här gruppen jämfört med samtliga elever som avslutade årskurs 9 de aktuella åren.

FÖRVÄRVSARBETE var den enskilt vanligaste inkomstkällan bland ungdomarna ett år efter att de skulle ha avslutat sin gymnasieutbildning, 37 procent hade detta som största inkomstkälla. Det var vanligare bland män än kvinnor, 30 procent av kvinnorna och 41 procent av männen fick sina huvudsakliga

inkomster från förvärvsarbete. Andelen som fick sin huvudsakliga inkomst från förvärvsarbete ökade med tiden.

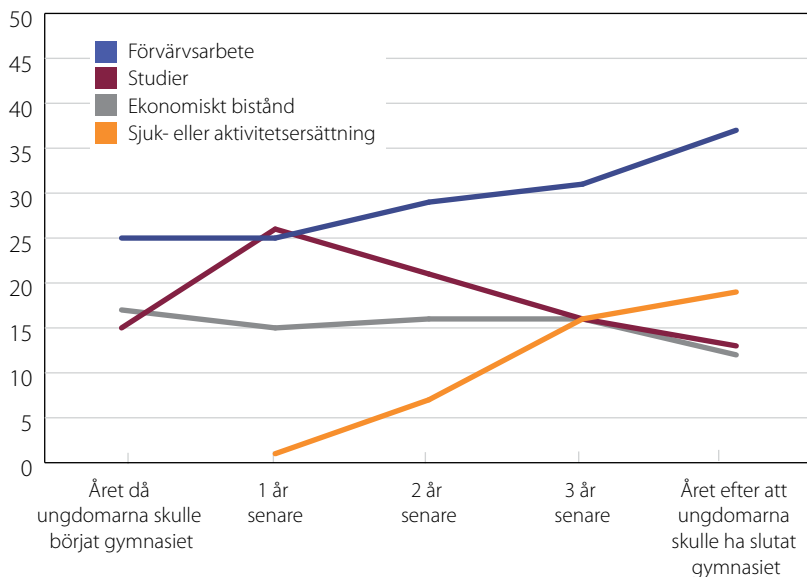
Sjuk- eller aktivitetsersättning var den näst vanligaste inkomstkällan bland ungdomarna året efter att de skulle ha avslutat gymnasiestudierna. Eftersom det är möjligt att erhålla sjuk- eller aktivitetsersättning först vid 19 års ålder så är det under den senare delen av perioden det är en möjlig inkomstkälla för ungdomarna. Vid periodens slut hade 19 procent av männen respektive kvinnorna sjuk- eller aktivitetsersättning som huvudinkomst.

En grupp ungdomar studerade och fick sin huvudsakliga inkomst i form av studiestöd. Det kan till exempel handla om studier inom den kommunala vuxenutbildningen eller inom folkhögskolan. Andelen som hade studiestöd som huvudsaklig inkomstkälla var som högst året efter att de skulle ha påbörjat gymnasieskolan, då 26 procent hade det som största inkomstkälla. Därefter sjunker andelen och året efter att de skulle ha gått ut gymnasiet hade 13 procent studiestöd som sin huvudsakliga inkomstkälla.

Från tredje året och framåt i undersökningsperioden hade 8 procent av kvinnorna vård av barn eller

VAR FEMTE HAR SJUK- ELLER AKTIVITETSERSÄTTNING SOM HUVUDSAKLIG INKOMSTKÄLLA

De fyra vanligaste huvudsakliga inkomstkällorna för ungdomar som avslutat årskurs 9 i svensk grundskola och inte påbörjat gymnasieskolan. Från året då de skulle ha börjat gymnasiet och fyra år framåt. Procent

Året efter att ungdomarna skulle ha avslutat gymnasiet har 19 procent av ungdomarna sjuk- eller aktivitetsersättning som största inkomstkälla. Sjuk- eller aktivitetsersättning är möjligt att få först det år man fyller 19, vilket innebär att det är först i slutet av perioden det är en möjlig inkomstkälla för ungdomarna.

närstående som största inkomstkälla. Den andelen är obefintlig bland männen.

Många ungdomar lämnar inga avtryck i registren över inkomster under den tid de skulle ha gått i gymnasieskolan. Det kan bero på att ungdomarna försörjs av sina föräldrar. Det är även möjligt att personer har flyttat utomlands trots att de är folkbokförda i Sverige. Andelen unga utan uppgift om huvudsaklig inkomstkälla minskar med tiden, från 41 procent i början av perioden till 11 procent året efter att ungdomarna skulle gått ut gymnasieskolan.

MÅNGA HADE FLYTTAT FRÅN SVERIGE året då de skulle ha börjat gymnasiet. Av alla ungdomar var det 18 procent som inte längre var folkbokförda i Sverige. Året efter att ungdomarna skulle ha slutat gymnasiet hade 24 procent av kvinnorna och 17 procent av männen flyttat från Sverige. Det var vanligare bland personer med utländsk bakgrund, bland dem var 27 procent inte längre folkbokförda i Sverige jämfört med 6 procent av de med svensk bakgrund. De som inte är folkbokförda ingår inte i redovisningen av huvudsaklig inkomstkälla.

Paula Kossack

arbetar med utbildningsstatistik på SCB
010-479 60 05
paula.kossack@scb.se

VANLIGAST MED ARBETE SOM HUVUDSAKLIG INKOMSTKÄLLA

Andel ungdomar efter huvudsaklig inkomstkälla, året efter att de skulle ha avslutat gymnasiet. Procent

Huvudsaklig inkomstkälla	Andel kvinnor	Andel män
Förvärsarbete	30	41
Sjuk- eller aktivitetsersättning	19	19
Studier	14	12
Ekonomiskt bistånd	13	12
Vård av barn/närstående	8	0
Arbetsmarknadspolitisk åtgärd	4	5
Uppgift saknas	11	10
Totalt	100	100

Av männen hade 41 procent förvärsarbete som huvudsaklig inkomstkälla året efter att de skulle ha avslutat gymnasieskolan medan motsvarande andel bland kvinnor var 30 procent.

19 %

av ungdomarna hade sjuk- eller aktivitetsersättning

FAKTA

Vi har följt ungdomar som har gått ut årskurs 9 i svensk grundskola men som inte hade börjat gymnasieskolan inom två år. Vi har följt dem från förväntat startår och fyra år framåt. De tre årskullar som skulle ha påbörjat gymnasieskolan 2009, 2010 och 2011 är sammanslagna och redovisas som en grupp.

Uppgifter om huvudsaklig inkomstkälla hämtas från den registerbaserade aktivitetsstatistiken (RAKS). Vi har enbart tittat på huvudsaklig inkomstkälla vilket innebär att varje person endast har en typ av inkomstkälla i analysen. I redovisningen av inkomstkälla ingår endast ungdomar som är folkbokförda i Sverige respektive år.

Typ av inkomst redovisas här efter följande kategorier: förvärsarbete, studier, sjuk- eller aktivitetsersättning, vård av barn/närstående, ekonomiskt bistånd och arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

Sjuk- eller aktivitetsersättning är ersättning för personer som troligen aldrig eller inte under minst ett år kommer att kunna arbeta heltid på grund av sjukdom, skada eller funktionsnedsättning. Det är möjligt att erhålla ersättningen från 19 års ålder. De ungdomar som har ekonomiskt bistånd som huvudsaklig inkomstkälla, bor i ett hushåll med ekonomiskt bistånd och ungdomen inte har en egen inkomstkälla som är större än deras andel av det ekonomiska biståndet efter att det är fördelat på hushållsmedlemmarna.

Svensk bakgrund har den som är född i Sverige och som har minst en förälder som också är född i Sverige. Utländsk bakgrund har den som är född utomlands eller som är född i Sverige med två föräldrar födda utomlands.

Vanligast att unga och äldre jobbar få timmar

Den stora majoriteten på svensk arbetsmarknad är heltidssysselsatta. Det finns dock en grupp som arbetar kort deltid, alltså 1–19 timmar i veckan. Den består till stor del av unga på väg in på och äldre på väg ut från arbetsmarknaden.

Foto: Unsplash, Jeff Sheldon

SCB genomför varje månad Arbetskraftsundersökningarna (AKU) som beskriver utvecklingen på arbetsmarknaden för Sveriges befolkning i åldern 15–74 år. Statistiken visar bland annat utvecklingen över antal och andel sysselsatta respektive arbetslösa. De definitioner som används i undersökningen är internationellt överenskomna och används i samtliga EU-länder för att göra statistiken så jämförbar som möjligt.

Enligt definitionerna som används i AKU är de sysselsatta definierade som alla personer som arbetat minst en timme under referensveckan eller som har ett arbete men varit tillfälligt frånvarande på grund av semester, sjukdom eller liknande.

Antalet sysselsatta kan alltså ses som ett svar på den övergripande frågan ”hur många personer har överhuvudtaget arbetat någonting under referensveckan?”. Vill vi veta mer om hur mycket dessa personer arbetar så får vi ta hänsyn till den arbetade tiden. Under 2016 var 4 910 000 personer i åldern 15–74 år sysselsatta, de hade alltså arbetat minst en timme eller hade ett arbete som de varit frånvarande från hela veckan. Det absolut vanligaste är att ha en arbetstid på 37–40 timmar i veckan, det hade 60 procent av de sysselsatta som sin vanliga arbetade tid. Andelen som hade en vanliga arbetad tid på en timme per vecka var 0,15 procent av de sysselsatta, eller 7 000 personer.

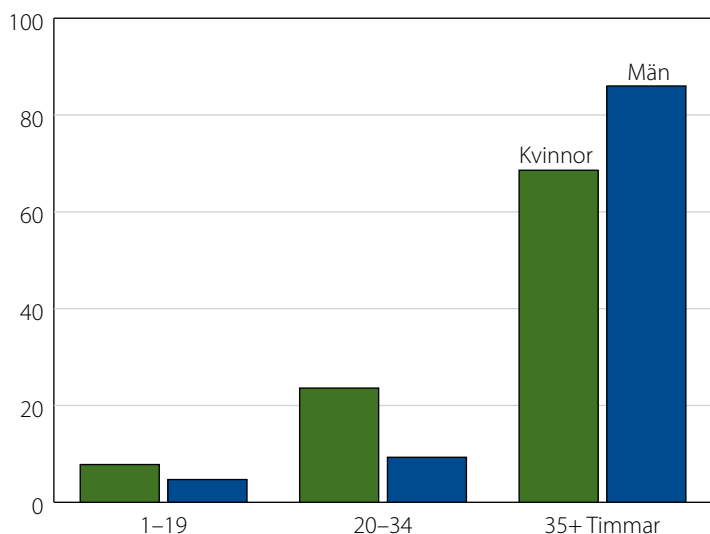
I AKU DELAS DE SYSSELSATTA UPP efter hur många timmar per vecka de vanligen arbetar. Då benämns 1–19 timmar som kort deltid, 20–34 timmar som lång deltid och 35 timmar eller mer som heltid. Vad gäller den korta deltiden så utgör den på det stora hela en liten del av den totala sysselsättningen. Under 2016 var det 6,2 procent av de sysselsatta som arbetade kort deltid. Bland män var andelen 4,7 procent och bland kvinnor 7,8 procent. Skillnaderna mellan inrikes och utrikes födda är små.

Andelen som arbetade lång deltid var 2016 dubbelt så stor bland sysselsatta kvinnor jämfört med sysselsatta män. Bland kvinnor var det 23,6 procent av de sysselsatta medan motsvarande siffra bland män var 9,3 procent. Tittar man på andelen som arbetade heltid så var det 78 procent av de sysselsatta som arbetade heltid. Jämför man män och kvinnor ser man att det var 68,6 procent av de sysselsatta kvinnorna som hade en arbetstid på mer än 34 timmar per vecka medan motsvarande siffra bland männen var 86,0 procent.

Att arbeta kort heltid är vanligare i vissa branscher än i andra. Under 2016 var andelen som högst i hotell och restaurang där 16,1 procent av de sysselsatta arbetade kort deltid. Bland de sysselsatta i personliga och kulturella tjänster var andelen 14,7 procent.

VANLIGARE ATT KVINNOR ARBETAR DELTID

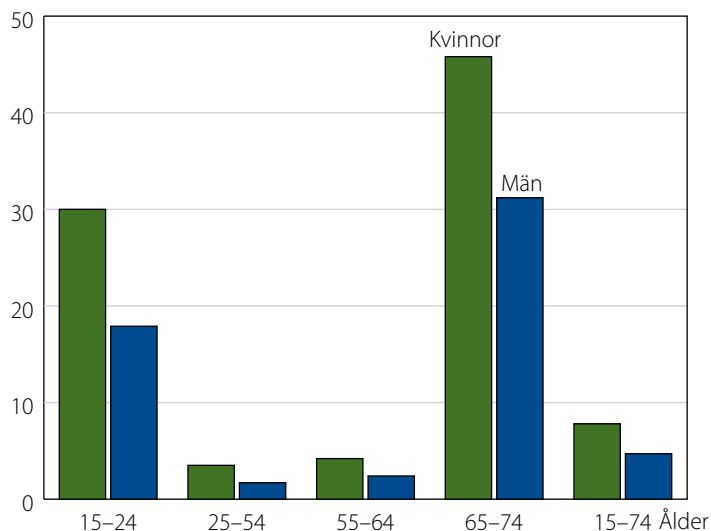
Sysselsatta efter kort deltid, lång deltid och heltid år 2016. Procent

Kvinnor arbetar deltid i större utsträckning än män. Andelen som arbetar lång deltid är mer än dubbelt så stor bland kvinnor som bland män, 23,6 procent av de sysselsatta kvinnorna jämfört med 9,3 procent av de sysselsatta männen. 4,7 procent av de sysselsatta männen arbetar kort deltid och 7,8 procent av kvinnorna.

UNGA OCH ÄLDRE ARBETAR KORT DELTID

Andelen sysselsatta som arbetar kort deltid (1-19 timmar per vecka), uppdelat efter ålder, år 2016. Procent

Det är främst de som är på väg in eller på väg ut från arbetsmarknaden som arbetar kort deltid. I åldersgruppen 15-24 arbetar 18 procent av de sysselsatta männen och 30 procent av kvinnorna kort deltid. Bland de mellan 65 och 74 år är andelen 31 procent bland män och 46 procent bland kvinnor.

NÄR DET GÄLLER ålder så är andelen som arbetar kort deltid störst bland de yngsta och de äldsta på arbetsmarknaden. I åldersgruppen 15-24 arbetade 18 procent av männen och 30 procent av kvinnorna kort deltid. Bland de mellan 65 och 74 år var andelen 31 procent bland män och 46 procent bland kvinnor. Samtidigt var andelen bland personer i åldern 25-54 år och 55-64 år mindre än 5 procent. Det var alltså framförallt personer som kan antas vara på väg in på eller ut från arbetsmarknaden som arbetade få timmar per vecka.

Och dessa personer verkar inte heller se sig själva som förvärvsarbetande i så stor utsträckning. Bland sysselsatta i åldersgruppen 15-24 år som arbetar 1-19 timmar per vecka svarade drygt 83 procent att de i huvudsak såg sig som studerande medan 11 procent svarade att de såg sig som förvärvsarbetande. I åldersgruppen 65-74 år såg sig 75 procent som pensionärer medan 19 procent såg sig som förvärvsarbetande.

FAKTA

Genom Arbetskraftsundersökningarna (AKU) kommer varje månad nya siffror som ger en bred beskrivning av den svenska arbetsmarknaden och dess utveckling. De definitioner som används i undersökningen är internationellt överenskomna, dels genom FN-organet ILO och dels genom EU:s statistikorgan Eurostat. De används i samtliga EU-länder för att göra statistiken så jämförbar som möjligt.

För att klassas som sysselsatt i AKU krävs att en person arbetat minst en timme under en viss given referensvecka. Även personer som har ett arbete men som är frånvarande, exempelvis på grund av semester, sjukdom eller föräldraledighet, räknas som sysselsatta.

Arbetad tid i AKU består av ett flertal mått. Den vanliga arbetade tiden är svaret på frågan hur mycket en person vanligtvis arbetar under en vecka. Den faktiskt arbetade tiden är den tid som en person faktiskt arbetat under referensveckan. Skillnaden mellan dessa två mått utgörs i huvudsak av frånvaro och overtid/mertid.

LÄS MER

I rapporten **Arbetade timmar 2006-2016** beskrivs hur arbetade timmar utvecklats under perioden.

Peter Beijron

arbetar med Arbetskraftsundersökningarna på SCB
010-479 40 06
peter.beijron@scb.se

6,2 procent av de sysselsatta arbetade 2016 mindre än 20 timmar per vecka.

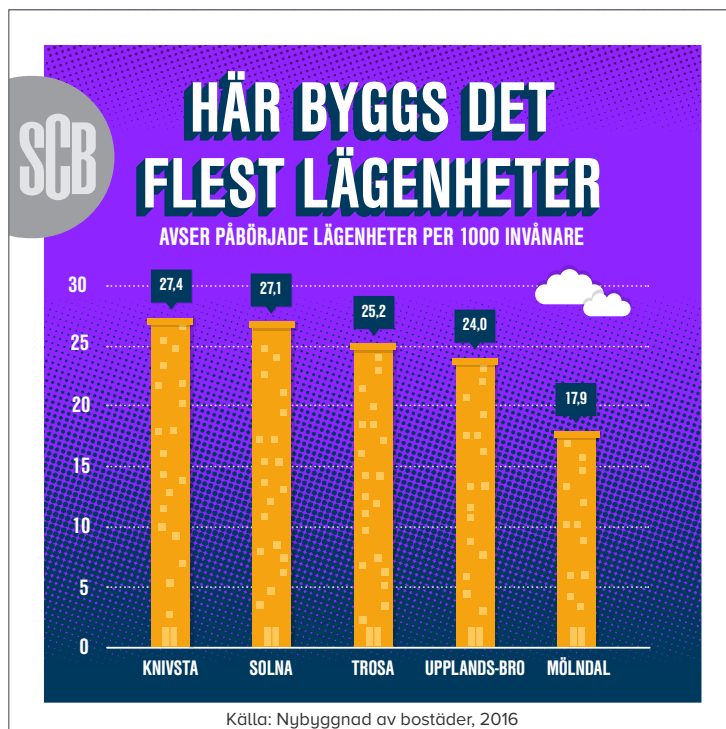

Allt färre spädbarnsföräldrar röker

Rökning bland spädbarnsföräldrar fortsätter att minska. 1999 levde 19 procent av alla åtta månader gamla barn i familjer där någon rökte. Till 2015 hade andelen sjunkit till 11 procent. Det är speciellt mammornas rökning som har minskat. 1999 rökte 11 procent av mammorna till landets åttamånaders bebisar. 2015 hade siffran minskat till under 5 procent. För papporna var motsvarande andelar nästan 14 respektive knappt 10 procent.

Andelen spädbarn som utsätts för rökning i hemmet varierar kraftigt mellan länen. Södermanland är det län som har högst andel barn med rökare i barnets hemmiljö under spädbarnstiden – 17 procent. Lägst andel spädbarn utsatta för rökning i hemmet finns i Västerbottens, Kalmar och Stockholms län där motsvarande andelar ligger mellan 4 och 8 procent.

Källa: Socialstyrelsen, www.socialstyrelsen.se

Allt fler unga får aktivitetsersättning

Antalet unga med aktivitetsersättning har ökat under en lång period, från 29 000 personer år 2005 till drygt 47 000 personer år 2015. Ungefär lika många kvinnor som män har haft ersättningen under perioden.

Aktivitetsersättningen ska dels ge unga människor med sjukdom eller funktionsnedsättning ekonomisk trygghet, dels stimulera dem till aktivitet under tiden med ersättning i syfte att förbättra arbetsförmågan och öka deras möjligheter att delta i arbetslivet. De som får ersättningen har ofta tidigare haft stöd från Försäkringskassan, och en stor del av dem kommer fortsätta få det efter att de fyllt 30 år.

Källa: Försäkringskassan, www.forsakringskassan.se

Kulturvanor hos barn och unga

Kulturdeltagandet är högt bland barn och unga, men det finns skillnader bland annat mellan flickor och pojkar. Flickor deltar i större utsträckning än pojkar i de flesta kulturaktiviteter på fritiden. De besöker i högre grad teater eller musikal, konserter, dansföreställningar eller konstutställningar. Flickor läser mer skönlitteratur och bloggar än pojkar; däremot finns det inga könsskillnader i läsande av faktalitteratur och dagstidningar.

Lika många flickor som pojkar spelar mobilspel eller roll-/brädspele, men pojkar spelar mobilspel oftare än flickor. Könsskillnaderna är stora för dator- och tv-spelande i de äldre årskurserna, där pojkar spelar mer än flickor.

Källa: Myndigheten för kulturanalys, www.kulturanalys.se

SCB tackar

Tack vare våra uppgiftslämnare – privatpersoner, företag, myndigheter och organisationer – kan SCB tillhandahålla tillförlitlig och aktuell statistik som tillgodoser samhällets informationsbehov.

800 000 cyklar en vanlig dag

En vanlig dag cyklar i genomsnitt cirka 800 000 personer, enligt statistik från Trafikanalys. I snitt cyklar de cirka 7 kilometer var, fördelat på 2,2 resor. På ett år blir det 250 mil per person.

Längden på cykelresorna i åldrarna 25 år och uppåt har ökat sedan föregående mätning. En genomsnittlig cykelresa har förlängts från 2,6 till 3,3 kilometer sedan 2005/06. Det är män mellan 25 och 74 år som ligger bakom denna förlängning av cykelresorna. Män cyklar cirka 40 procent längre än kvinnor, ett mönster som känns igen från andra trafikslag och som bland annat är kopplat till avstånd till arbetet.

Källa: Trafikanalys, www.trafa.se

Foto: iStock

Industrins miljöskyddskostnader fortsätter att öka

Miljöskydd är aktiviteter som förebygger, reducerar eller eliminerar föroreningar eller annan negativ påverkan av miljön. Industrins kostnader för miljöskydd omfattar investeringar och löpande kostnader.

Den svenska industrins totala kostnader för miljöskydd uppgick till 13,9 miljarder kronor år 2016. Det är en ökning med 10 procent jämfört med 2015. De högsta totala miljöskyddskostnaderna hade branschen el-, gas- och värmeverk. Branschen stod för 20 procent av de totala miljöskyddskostnaderna under året.

Källa: SCB, www.scb.se

5 %

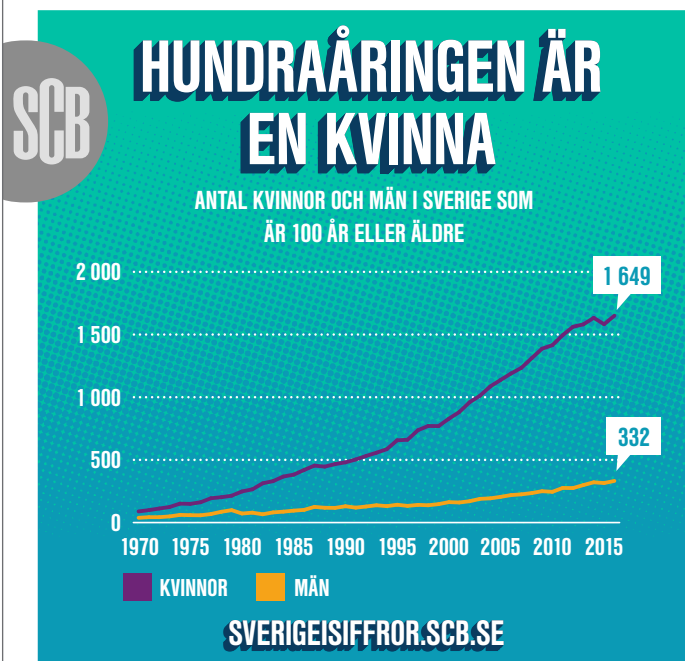
lägre var den totala vattenanvändningen i Sverige år 2015 jämfört med 2010.

Källa: SCB, www.scb.se

Fler avhopp från landstings- och kommunfullmäktige

Andelen folkvalda som hoppar av från fullmäktige under en mandatperiod har ökat över tid. Störst andel avhopp sker från kommunfullmäktige. Tre år in i nuvarande mandatperiod fortsätter avhopp att öka från landstings- och kommunfullmäktige. Störst ökning av avhopp jämfört med tidigare mandatperioder är det från landstingsfullmäktige. Liksom tidigare mandatperioder är det störst andel avhopp från kommunfullmäktige. Avhoppet från riksdagen är på samma nivå som tidigare mandatperioder.

Källa: SCB, www.scb.se

Källa: Befolkningsstatistiken, SCB

Låg ekonomisk standard ovanligt bland äldre i Danderyd och Vellinge

Läs mer om
inkomster hos
äldre på sidan
10-11.

Nära 16 procent av Sveriges befolkning 65 år och äldre har en inkomst under 60 procent av medianinkomsten i landet, det som ofta kallas låg ekonomisk standard. Det kan jämföras med 13 procent i befolkningen 20-64 år.

Det är stora skillnader mellan olika kommuner när det gäller andelen av de äldre som har låg ekonomisk standard. I många förortskommuner nära Stockholm, Göteborg och Malmö är andelen låg. Allra lägst är andelen i Danderyd och Vellinge, 6 procent.

I norra Sveriges inland, i gränsområdena mot Norge och Finland samt i Smålands inland finns kommuner med en högre andel äldre med låg ekonomisk standard. I gränskommunerna påverkas andelen av att personer kan ha inkomster från grannlandet som inte syns i inkomststatistiken.

Andel 65 år och äldre med låg ekonomisk standard.
År 2015, procent

